

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра англійської і німецької філології та перекладу  
імені професора І.В. Корунця

**Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства на тему:**  
**«Метафоричне втілення концепту КРИЗА у сучасному англійськомовному  
газетному дискурсі як проблема перекладу»**

Студентки групи МПа 52-19 факультету  
перекладознавства  
освітньо-професійної програми Переклад і  
міжкультурна комунікація (англійська мова і  
друга іноземна мова)  
за спеціальністю 035 Філологія  
Мельничук Дарини Володимирівни

Допущена до захисту  
«\_\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2020 року

Науковий керівник:  
доктор філологічних наук, професор  
Ніконова В.Г.

Завідувач кафедри  
\_\_\_\_\_ проф. Ніконова В.Г.  
(підпис) (прізвище та ініціали)

Національна шкала

\_\_\_\_\_

Кількість балів: \_\_\_\_\_

Оцінка: ЄКТС \_\_\_\_\_

Київ – 2020

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE  
KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY  
Korunets Department of English and German Philology and Translation

**Master Degree Thesis in Translation Studies**

**under the title:** “Metaphorical embodiment of the CRISIS concept in contemporary English newspaper discourse as a translation problem”

Group MPa 52-19

School of translation studies

Educational Programme Translation

Studies: Specialized Translation (English and Second Foreign Language)

Majoring 035 Philology,

Daryna V. Melnychuk

Research supervisor:

V. G. Nikonova

Doctor of Philology,

Full Professor

Kyiv – 2020

Київський національний лінгвістичний університет  
Кафедра англійської і німецької філології та перекладу  
імені професора І.В. Корунця

**Затверджую:**

Завідувач кафедри англійської і німецької філології та  
перекладу імені професора І.В. Корунця

\_\_\_\_\_ (підпис)  
д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.  
“10” вересня 2019 р.

**ЗАВДАННЯ**

**на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства  
студентки І курсу групи МПа 52-19 факультету перекладознавства КНЛУ**

**Мельничук Дарини Володимирівни**

(ПІБ студента)

**спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

**Тема роботи** Метафоричне втілення концепту КРИЗА у сучасному англійськомовному дискурсі як проблема перекладу

**Науковий керівник** Ніконова В.Г.

**Дата видачі завдання** “10” вересня 2019 р.

**Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства**

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2019 р.	
2.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Листопад 2019 р.	
3.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Грудень 2019 р.	
4.	Перевірка готовності теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1), Списку літератури (70–80 джерел) і Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	<b>03-07 лютого 2020 р.</b>	
5.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2020 р.	
6.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Квітень 2020 р.	
7.	Перевірка готовності 3-х розділів кваліфікаційної роботи	<b>Травень 2020 р.</b>	
8.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2020 р.	
9.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	<b>15 жовтня 2020 р.</b>	
10.	Перевірка на плагіат, оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2020 р.	
11.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2020 р.	

**Науковий керівник** \_\_\_\_\_ (підпис)

**Студент** \_\_\_\_\_ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА  
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студентки I курсу групи МПа 52-19 факультету перекладознавства спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Мельничук Дарини Володимирівни  
(ПІБ студента)

за темою Метафоричне втілення концепту КРИЗА у сучасному англійськомовному дискурсі як проблема перекладу

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
- .	- Наявність основних структурних компонентів	- _____ усі компоненти присутні , - _____ один компонент відсутній - _____ декілька компонентів відсутні
- .	- Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	- _____ повна відповідність - _____ незначні помилки в оформленні - _____ оформлення неправильне
- .	- Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	- _____ повна відповідність - _____ відповідність неповна - _____ не відповідає вимогам
- .	- Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	- _____ повна відповідність - _____ відповідність неповна - _____ не відповідає вимогам
- .	- Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	- _____ повна відповідність - _____ відповідність неповна - _____ не відповідає вимогам
- .	- Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	- _____ повна відповідність - _____ відповідність неповна - _____ не відповідає вимогам
- .	- Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	- _____ повна відповідність - _____ відповідність неповна - _____ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника \_\_\_\_\_

Кваліфікаційна робота \_\_\_\_\_ може бути (не може бути)  
(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

\_\_\_\_\_

(підпис керівника)

\_\_\_\_\_

(ПІБ керівника)

” \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2020 року

## РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студентки I курсу групи **МПа 52-19** факультету перекладознавства спеціальності **035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно)**, перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Мельничук Дарини Володимирівни  
(ПІБ студента)

за темою Метафоричне втілення концепту КРИЗА у сучасному англійськомовному дискурсі як проблема перекладу

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — <i>загалом 10 балів</i> (усі компоненти присутні – <b>10</b> , один компонент відсутній – <b>5</b> , декілька компонентів відсутні – <b>0</b> )	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – <b>10</b> , поодинокі огріхи у форматуванні – <b>8</b> , незначні помилки в оформленні – <b>6</b> , значні помилки в оформленні – <b>4</b> , оформлення переважно не відповідає вимогам – <b>0</b> )	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – <b>10</b> , поодинокі огріхи стилістичного характеру – <b>8</b> , несуттєві помилки у формулюваннях – <b>6</b> , суттєві помилки у формулюваннях – <b>4</b> , не відповідає вимогам за структурою і змістом – <b>0</b> )	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – <b>10</b> , несуттєві помилки у формулюваннях – <b>8</b> , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – <b>6</b> , відсутній критичний аналіз наукових праць – <b>4</b> , не відповідає вимогам за структурою і змістом – <b>0</b> )	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – <b>10</b> , несуттєві огріхи стилістичного характеру – <b>8</b> , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – <b>6</b> , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – <b>4</b> , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – <b>0</b> )	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – <b>10</b> , несуттєві огріхи стилістичного характеру – <b>8</b> , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – <b>6</b> , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – <b>4</b> , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – <b>0</b> )	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – <b>10</b> , несуттєві огріхи стилістичного характеру – <b>8</b> , неповне висвітлення результатів дослідження – <b>6</b> , часткове висвітлення результатів дослідження – <b>4</b> , не відповідає результатам дослідження – <b>0</b> )	

Усього набрано балів: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_  
(ПІБ рецензента)

\_\_\_\_\_  
(підпис рецензента)

” \_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2020 р.

## ЗМІСТ

ВСТУП .....	1
РОЗДІЛ 1.....	4
ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАФОРИЧНОГО ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТУ КРИЗА У СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ .....	4
1.1 Концепт в системі когнітивної лінгвістики.....	4
1.1.1 Поняття і види концепту.....	4
1.1.2 Визначення концепту КРИЗА у сучасній лінгвоконцептології.....	8
1.2 Переклад образної лексики як проблема .....	11
1.3 Газетний дискурс та його специфіка .....	17
Висновки до розділу 1 .....	22
РОЗДІЛ 2.....	23
ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЙ ТА СТРУКТУРА КОНЦЕПТУ КРИЗА В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ГАЗЕТНИХ ТЕКСТАХ.....	23
2.1 Концептуальний простір референтів метафор КРИЗИ.....	23
2.2 Фреймова структура концепту CRISIS/КРИЗА.....	31
2.3 Структурні особливості мовних засобів на позначення концепту КРИЗА.....	38
2.4 Семантичні особливості мовних засобів на позначення концепту КРИЗА у сучасних англійськомовних текстах.....	42
Висновки до розділу 2 .....	50
РОЗДІЛ 3.....	51
СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТУ КРИЗА В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ.....	51
3.1 Способи еквівалентного відтворення вербалізаторів концепту КРИЗА українською мовою .....	51
3.2 Перекладацькі прийоми та трансформації для перекладу вербалізаторів концепту КРИЗА.....	55
Висновки до розділу 3 .....	67
ВИСНОВКИ .....	68

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....	71
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ .....	76
ДОДАТОК Мовні засоби на позначення концепту КРИЗА та їх відтворення в українському перекладі.....	77
SUMMARY .....	104

## ВСТУП

У світовій лінгвістиці ХХ-ХХІ століття в рамках антропоцентричної парадигми активно розвивається новий науковий напрям – політична лінгвістика, зосереджена на дослідженні політичної мови різних держав. До числа найважливіших напрямів політичної лінгвістики відноситься розгляд окремих політичних концептів в рамках відповідної мови і національної культури. Для політичного дискурсу базовими є концепти ПОЛІТИКА, ВЛАДА, ДЕРЖАВА, НАРОД, СВОБОДА, ВИБОРИ та ін. Однак останнім часом до числа значущих для політичного дискурсу концептів додався відносно новий концепт – концепт КРИЗА, актуалізація якого пояснюється подіями в економіці світової спільноти. Світова криза торкнулася в значній мірі більшість розвинених країн, привела до серйозних змін в економіці і політиці, вплинула на стан і світосприйняття суспільства.

Перераховані екстралінгвістичні фактори визначають інтерес лінгвістів до концепту КРИЗА, який став одним з ключових репрезентантів політекономічної картини світу. З'являються дослідження особливостей мовної репрезентації економічної кризи в дискурсі мас-медіа США, Європи.

Актуальність теми полягає в тому, що концепт КРИЗА, безсумнівно, відноситься до числа найбільш соціально і культурно значущих одиниць концептосфери сучасної людини. Криза стала практично постійним явищем сучасного життя, тим важливіше усвідомити, яке місце вона займає в мовній свідомості сучасного громадянина. Аналіз базових концептів надає можливість глибше зрозуміти особливості концептосфери в цілому, а значить, глибше проникнути в мовну свідомість, картину світу, наблизитися до розуміння менталітету і частково – національної самосвідомості.

Актуально і вивчення сфери функціонування концепту – політичного і найтіснішим чином пов'язаного з ним економічного дискурсу. Їх значення в життя суспільства неможливо переоцінити, оскільки «мала» економіка будь-якого жителя країни безпосередньо визначається ситуацією в економіці



«великій» (особливо очевидно це стає в моменти змін, потрясінь), яка, в свою чергу, завжди визначається політикою. Все це визначає високий ступінь ідеологічного навантаження концепту КРИЗА, а отже, актуальність його аналізу для виявлення взаємозв'язку мови і суспільства, мови й ідеології.

**Актуальність роботи** визначається значущістю метафоризації як способу перетворення дійсності, її концептуалізації суб'єктом пізнання, а також тим, що концепт КРИЗА займає важливе місце в картині світу англійськомовних лінгвокультурних соціумів.

**Мета дослідження** полягає у дослідженні особливостей засобів вербалізації метафоричного втілення концепту КРИЗА у сучасному англійськомовному дискурсі та шляхів їх відтворення в українському перекладі.

Для досягнення мети ставилися такі **завдання**:

- визначити теоретичні засади вивчення концептів та їх видів;
- охарактеризувати стилістичні особливості сучасного англійськомовного газетного дискурсу;
- надати визначення досліджуваного концепту КРИЗА та визначити його структуру;
- описати концептуальний простір референтів метафор КРИЗИ;
- визначити фреймову структуру концепту КРИЗА;
- розглянути семантичні та структурні особливості мовних засобів на позначення концепту КРИЗА у газетному дискурсі;
- проаналізувати застосування перекладацьких трансформацій засобів вербалізації концепту КРИЗА.

**Об'єктом** дослідження є засоби метафоричного втілення концепту КРИЗА у газетному дискурсі.

**Предметом** дослідження є особливості засобів вербалізації концепту КРИЗА у сучасному англійськомовному газетному дискурсі та шляхи їх відтворення в українському перекладі.

**Матеріалом** дослідження служили 100 дискурсивних контекстів метафоричної та неметафоричної актуалізації досліджуваного концепту КРИЗА, відібраних з сучасних англійськомовних Інтернет видань.

**Методи дослідження** були зумовлені метою, завданнями роботи та матеріалом, який аналізувався:

— описовий, що полягає в обґрунтуванні використання певного типу трансформацій.

— метод трансформаційного аналізу, який полягає у дослідженні різних видів трансформацій;

— зіставний, за допомогою якого співставляли лексичні, граматичні та лексико-граматичні структури вихідного тексту та тексту перекладу;

— контекстуально-інтерпретаційний, що полягає у визначенні значення лексичних одиниць у тексті оригіналу та тексті перекладу.

**Наукова новизна** дослідження полягає у тому, що в ньому комплексно розглядаються мовні засоби вербалізації концепту КРИЗА у газетному дискурсі та їх відтворення в українському перекладі, також був описаний концептуальний простір референтів метафор КРИЗИ, фреймова структура концепту та проведений аналіз конкретних особливостей газетних текстів в сфері економіки та політики.

**Практичне значення** роботи у тому, що даний матеріал можна використати на заняттях з перекладознавства, компаративістики та мовознавства. Дослідження може бути корисним як для перекладачів, так і для філологів.

**Логіка дослідження зумовила структуру роботи.** Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури, списку довідкової літератури, списку джерел ілюстративного матеріалу, додатку, резюме.

## РОЗДІЛ 1

# ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАФОРИЧНОГО ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТУ КРИЗА У СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

### 1.1 Концепт в системі когнітивної лінгвістики

**1.1.1 Поняття і види концепту.** Дискурс як динамічне ситуативно-контекстуальне явище визначає особливі умови функціонування в ньому концептів. Залежність дискурсу від ситуації, здатність акумулювати різні, в тому числі суперечливі думки учасників ситуації про те, що відбувається, живі реакції на події визначають багатство змісту концепту. Тому дослідження концепту саме в просторі дискурсу дозволяє виокремити тонкі, ситуативно обумовлені компоненти його структури і співвіднести їх з конкретною позамовною ситуацією, пояснити зміст концепту через її особливості, показати, як ситуація визначає актуалізацію одних концептуальних шарів і компонентів і периферійності інших.

Когнітивна лінгвістика націлена на опис і моделювання змісту досліджуваного концепту як глобальної ментальної одиниці концептосфери через аналіз мовних одиниць, об'єктивують зміст.

Теорію та методологію визначення та опису концепту розробляли Н.Д.Арутюнова, К.Ю.Голобородько, В.Л.Іващенко, Л.І.Іванова, В.І.Карасік, Л.О.Кириченко, Т.А.Космеда, О.С.Кубрякова, О.О.Селіванова, Г.Г.Слишкіна, Н.В.Слухай, Т.ван Дейк та ін., які висвітлюють найскладніші питання пов'язані з концептом.

Термін концепт вперше було згадано у статті С.А.Аскольдова «Концепт і слово» у 1928 році. Він визначав концепт як «утворення думки, яке заміщає нам в процесі думки невизначену безліч предметів одного і того ж роду»[3]. Вже Д.С.Ліхачов ввів поняття концепт у систематичні дослідження.

У сучасній лінгвістиці сформувалося три основних підходи до розуміння концепту, які базуються на одному головному положенні, що концепт—це те, що називає зміст поняття.

Ю.С.Степанов та В.М.Телія є представниками першого підходу та приділяють більше уваги культурологічному аспекту при розгляді концепту. Дослідники вважають, що культура—це сукупність концептів та відносин між ними, а концепт—головний осередок культури в ментальному світі людини. При даному трактуванні поняття концепт роль мови стає другорядною, вона є лише формою вербалізації певного концепту.

Представники другого підходу (Н.Д.Артюнова, А.Д.Шмельов). формулюють вихідне положення про семантичний підхід до концепту та розглядають його як одиницю когнітивної семантики .

Щодо третього підходу, то він базується на уявленні про концепт як про проміжну ланку між словом і дійсністю. Д.С.Ліхачов і О.С.Кубрякова переконані, що концепт не може виникати із значення слова, а є результатом зіткнення значення слова з особистим і суспільним досвідом людини.

Проте, всі ці три підходи об'єднує спільне твердження про нерозривний зв'язок мови та культури, а відмінності полягають у різному розумінні ролі мови у формуванні концептів.

В останні десятиліття поняття концепту переживає переосмислення, а єдиного визначення даного терміну досі немає.

У «Великому енциклопедичному словнику» знаходимо таке визначення концепту: «Концепт (від лат. Conceptus - думка, поняття) – смислове значення імені (знаку), тобто зміст поняття, об'єкт якого є предметом (денотатом) цього імені».

Може здатися, що лексичне значення слова це і є концепт, але, насправді, концепт значно ширший, ніж лексичне значення[4], що є вузьким та далеким від когнітивної реальності.

Вержбицька вважає, що концепт—це об'єкт зі світу «Ідеальне», який має назву та відображає культурно обумовлене уявлення людини про світ «Дійсність» [5].

Ліхачов під концептом розумів «Свого роду алгебраїчний вираз значення, яким людина оперує у своїй письмовій мові» [6].

З точки зору В.Н. Телія, концепт – це продукт людської думки і явище ідеальне, а отже, притаманне людській свідомості взагалі, а не тільки мовній її частині.

Воркачов визначає концепт як культурно зазначений вербалізований зміст, представлений в плані вираження цілою низкою мовних реалізацій, що утворюють відповідну лексико-семантичну парадигму, як одиницю колективного знання, що має мовне вираження і відмічену етнокультурною специфікою [7].

З.Д.Попова та І.А.Стернін пропонують визначення терміна «концепт» на основі психологічних і психолінгвістичних досліджень Виготського Л.С., Жинкіна Н.І., Горелова І.М. «Концепти - це комплексні дискретні одиниці свідомості, за допомогою яких здійснюється процес людського мислення. концепти виступають як одиниці зберігання людського знання »[8].

Дослідники вважають, що концепт не обов'язково повинен мати мовне вираження, багато концептів мають емпіричний характер. Не обов'язковою є також наявність етнокультурної специфіки і ціннісної складової.

Таким чином, під концептом розуміється дискретна комплексна одиниця людського мислення, яка містить певну сукупність знань про те чи інше явище об'єктивної або суб'єктивної реальності, представлене у вигляді чуттєвих даних досвіду, інформаційних даних, а також у вигляді думок і уявлень.

Отже, можна виділити такі інваріантні ознаки концепту:

- це мінімальна одиниця людського досвіду, яка вербалізується за допомогою слів;
- це комплексна одиниця людського мислення;
- це основна одиниця обробки, зберігання та передачі знань та досвіду;

- концепт має рухомі межі та виконує конкретні функції;
- концепт—явище соціальне;
- концепт є основним осередком культури.

Концепт має складну структуру, яка крім понятійної основи містить соціопсихокультурну складову, яка не лише осмислюється носієм мови, а більше переживається ним, включає в себе асоціації, емоції, оцінки, національні образи і конотації [2].

Концепти у свідомості людини виникають в результаті залучення до певних видів діяльності, , соціалізації, формуються в результаті отримання безпосереднього чуттєвого досвіду, предметної діяльності, розумових операцій з уже існуючими в його свідомості концептами, а також шляхом свідомого пізнання мовних одиниць [8].

Концепти, на думку Д.С.Ліхачова, виникають у свідомості як відгук на мовний досвід в цілому. Сукупність потенцій в словниковому запасі як окремої людини, так і мови в цілому, дослідник визначає як концептосферу.

Концепти класифікуються за різними ознаками. Вони утворюють емоційну, освітню, текстову та іншу концептосфери, якщо класифікуються за тематикою. Існує класифікація носіїв концептів, серед яких можна виділити: індивідуальні, макро- та мікрогрупові, національні. Концепти можуть бути особистими, віковими, загальнонаціональними та функціонувати у різних видах дискурсу: медійному, політичному, художньому і т.д.

Дослідники відзначають певну структурованість концепту, проте це питання досі залишається дискусійним.

Представники лінгвокультурологічного підходу до концепту (Ю.С.Степанов, В.В.Колесов) розглядають концепт як багатовимірну глобальну структуру, що складається з понять, емотивно-оцінного блоку, стислої історії та етимології. Дослідники виділяють у концепті універсальний (загальнолюдський) і культурний компоненти.

С.Г.Воркачов виділяє в концепті понятійну складову (ознакова та дефініційна структури), образну і змістовну складові (етимологічні, асоціативні складові концепту).

М.В.Нікітін виокремлює в концепті образ, поняття, когнітивний та прагматичний імплікаціонали.

В.І.Карасик виділяє у структурі концепту образно-перцептивний, інформаційний компоненти та ціннісну складову.

Дослідники З.Д.Попова та І.А.Стернін розмежовують структуру концепту та із його змістом. Структура включає базові компоненти різної когнітивної природи – чуттєвий образ, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле – і описується як перерахування когнітивних ознак [8]. Змістом є когнітивні ознаки, які відображають окремі ознаки предмета або явища, і описується як сукупність цих ознак.

Таким чином, можемо зробити висновок про багатовимірність концепту, що обумовлює можливість різних підходів до визначення його структури. Кожен концепт включає смисловий зміст і оцінку, ставлення людини до того чи іншого об'єкту. Крім того, концепти включають такі важливі компоненти, як: національно-культурний, соціальний, груповий, індивідуалістичний та універсальний [2].

### **1.1.2 Визначення концепту КРИЗА у сучасній лінгвоконцептології**

Концепт КРИЗА відображає глобальне явище, яке має вплив на різні сфери людської діяльності: економічну, політичну, соціальну. Так як криза завжди була і не перестає бути звичним явищем життя, незаперечним є те величезне значення, яке вона займає у мовній картині світу. Даний концепт має ідеологічну навантаженість та функціонує переважно в економічній та політичній сферах.

Концепт КРИЗА з'явився у політичному дискурсі, а у своїй нинішній словниковій інтерпретації утвердився у ході розширення семантичних сфер, проте семантичні компоненти слова залишалися незмінними. Найбільш близьке

до сьогоднішнього значення визначення поняття кризи можна знайти в «Тлумачному словнику російської мови» Д.Н.Ушакова, де він тлумачиться як «крутий перелом», а також «явище надвиробництва товарів» [4, с. 154]. Серед інших значень згадується загальне безгрошів'я, що вказує на можливість вживання цього слова в значенні поганого особистого матеріального становища.

Система значень концепту КРИЗА в сучасній українській мові є дуже широкою, так як даний концепт є багатосаровим, а його ядро має складну організацію.

Проте, тлумачення основних значень, які функціонують у політиці та економіці, подібні у різних словниках. Це свідчить про те, що виокремлювані семи є ядерними.

Поняття «криза» також означає відмінний від попереднього стан, що представляє собою різку зміну тих чи інших умов, загострення ситуації. Тому можна стверджувати, що концепт КРИЗА має негативну конотацію. Цей стан є нестійким, проміжним і займає певний відрізок часу: при поясненні даного терміну в словниках використовуються такі іменники як «період», «пора», «етап». Слід зазначити, що пояснення слова «криза» у довідкових джерелах прямо залежить від ідеологічних особливостей того історичного періоду, в який і було створено дане довідкове джерело.

Що стосується «політичної» складової концепту КРИЗА, то вона не завжди виступає окремою семою. Деякі словники не вербалізують цю складову, відбиваючи її в основному в словниковому значенні, інші ж – в «економічному». Традиційно це значення пов'язане з використанням стійких словосполучень: «політична криза», «урядова криза», «міністерська криза» та ін.

Поняття «політична криза» являє собою ситуацію громадського життя, в ході якої намічається зростання напруженості по відношенню до соціальних груп. Криза означає конфлікт між владою і народом. Визначення слова «криза»



дає оцінку конфлікуючим сторонам, класова боротьба пояснюється як боротьба за свободу. «Економічну» і «політичну» складові концепту КРИЗА споріднює підкреслена масштабність явища, загострення ситуації, яка складається.

Слід зазначити, що системні семантичні зв'язки слова «криза» відображені в словниках дуже бідно, оскільки дане поняття є дуже абстрактним і носить термінологічний характер, його семантичні зв'язки з точки зору парадигматики обмежені. Однак, незаперечною є метафоричність багатьох синонімів слова «криза» («поворот», «перелом», «зсув»).

На основі метафоричності способів реалізації даного концепту в словниках, нами було виокремлено найбільш актуальні семантичні шари. Словник «Українська політична метафора» містить такі метафори, як «роздоріжжя», «глухий кут», «вибоїни», «пробуксовування», «глухий кут», «прірва», «обрив», «трясовина», «параліч», «старіння», «вітряна політична погода» [1, с. 35]. Як видно з даних прикладів, реалізація концепту КРИЗА зачіпає кілька когнітивних сфер, що сприяють творчому переосмисленню поняття: дорога, хвороба, смерть, природні катаклізми. Хоча представлені мовні моделі не є однорідними, вони мають одну спільну рису – семантичні ознаки, які лежать в їх основі, означають потенційну складність для діяльності та життя людини.

Слід зазначити, що економічне значення слова «криза» характеризується в словниках наявністю великої кількості синонімів: «спад», «депресія», «брак», «голод», «недолік», «дефіцит» і т. д. Порівнявши їх, ми прийшли до висновку, що концепт КРИЗА викликає осмислення катастрофічності того, що відбувається, так як в ньому чітко простежується ідея масштабності наслідків. Поняття «депресія» є просто занепад, в той час як поняття «криза» враховує всі подальші наслідки.

Вербалізація концепту КРИЗА представлена в «Тлумачному словнику іноземних слів» Л.П.Крисіна. У статті, присвяченій слову «криза», автор

наводить спеціальні економічні терміни, які спочатку були маловживаними: «реcesія», «стагнація», «стагфляція». Всі вони являють собою різновиди економічної кризи. Сьогодні, коли дані слова стали загальноживаними, концепт КРИЗА набуває більш змістовного наповнення, що сприяє розширенню загального уявлення людей про дане явище [3, с. 191].

Детальний розгляд синтагматичних зв'язків дозволив нам зробити висновок про те, що в словникових визначеннях криза оцінюється з точки зору сили («глибока», «серйозна», «гостра»), негативного впливу на всі ті об'єкти, які їй піддаються («руйнівна»), неодноразовості («періодична»), несподіванки («раптова»). Таке словосполучення, як «страх перед кризою» передає загальну негативну оцінку з точки зору емоцій. Концепт «криза» включений в певні причинно-наслідкові зв'язки, що підтверджують такі словосполучення, як «причина кризи», «наслідок кризи», «в результаті кризи».

Проаналізувавши різні лексикографічні джерела, ми прийшли до висновку, що слово «криза» відрізняється складною семантичною структурою, а зміст концепту, що вербалізується за допомогою цього слова неоднорідний. Таким чином, у всіх концептуальних шарах поняття криза має загальну інтерпретацію як ситуація, яка формулюється фундаментальними змінами в стані того суб'єкта, на якому вона позначається. Ці зміни носять незавершений характер, а пережитий період відрізняється нестабільністю. Важливим є те, що ситуація кризи представляється як неприродна і ненормальна. Перераховані концептуальні ознаки складають базовий концептуальний шар, який залишається незмінним у всіх визначеннях, представлених в словникових статтях.

## **1.2 Переклад образної лексики як проблема**

Співвідношення мови та культури складне й багатогранне. Вчені з різних країн століттями займаються вивченням питання співвідношення культури народу та інформації, яка зберігається у мовних одиницях. Проблема

взаємозв'язку, взаємодії мови і культури є центральною в лінгвістиці, лінгвокультурології, а також у літературознавстві.

«Особливості народу і його культурна своєрідність, без сумніву, знаходять своє відображення в мові» [2, с. 195]. Відповідно, мова – це, перш за все, відображення культури нації, вона (мова) несе в собі національно-культурний код, а слово є носієм знання, засобом втілення культури, носієм смислового навантаження. «Засвоюючи мову, людина одночасно проникає в нову національну культуру, отримує величезне духовне багатство, збережене мовою, що вивчається» [3, с. 34].

Таким чином, процес оволодіння мовою нерозривно пов'язаний з процесом засвоєння культури, тобто людина «вбирає» культуру, як і мову, з інформаційного середовища.

Цікава з цього приводу думка лінгвіста і перекладача Н.С.Автономової, яка вважає, що «переклад – це, перш за все, передача змістів і смислів, створених в одній мові і культурі засобами іншої мови і культури; така передача залежить від багатьох причин: на рівні лінгвістичному – від близькості або чужості структур мови оригіналу і мови перекладу; на рівні реальності – від наявності або відсутності предметів і явищ, що описуються в мові оригіналу, в тому житті культури, куди повинен увійти переклад » [1, с. 418].

Таким чином, інформація, яка передається в процесі перекладу та інформація, яка реально перекладається, не завжди повністю збігаються.

Для повного розуміння тексту і його адекватного перекладу перекладачеві потрібен не тільки високий рівень володіння рідною мовою і мовою, з якої перекладається текст, а й знання культури та історії країни. «Перекладач повинен прекрасно знати обидва народи, обидві мови, всі деталі авторського стилю і методу, походження слів і словотвір, історичні алюзії» [7, с. 394].

Роль фонових знань є ключовою для перекладача в процесі розуміння текстів різної тематики, тому потрібен окремий розгляд даного аспекту.

Як зазначалося вище, слово – це не тільки носій актуальної інформації, що передається в ході процесу комунікації, але і «сховище» соціально-історичної, інтелектуальної, оціночної інформації конкретного народу. Така інформація є національно-культурною складовою змістовної структури слова.

Таким чином, можна говорити про переклад тексту на рівні мови та на рівні змісту. Якщо для перекладу тексту на рівні мови досить звернення до перекладацького словника, то для перекладу на рівні ідеї звичайних перекладацьких словників буде явно недостатньо. Перекладачеві доведеться звернутися до різних джерел, щоб найбільш точно передати «культурно-історичний» компонент тієї чи іншої одиниці мови. Успішність перекладу багато в чому визначається повнотою філологічних та фонових знань перекладача.

Фонові знання – «це вся сукупність відомостей культурно і матеріально-історичного, географічного та прагматичного характеру, які наявні у носія даної мови. Фонове знання практично невичерпне, його різновиди незліченні, без нього неможливо мовне спілкування» [6, с. 8].

Крім поняття фонові знання, прийнято виділяти і таке поняття, як фонові інформація. Фонові інформація – «це соціокультурні відомості, характерні лише для певної нації або національності, освоєні низкою їх представників і відображені в мові даної національної спільноти» [5, с. 84]. Створюючи текст, автор (як носій певної фонові інформації) закладає в нього деяку частину соціокультурних відомостей. Щоб правильно зрозуміти і перекласти текст, перекладач повинен вловити цю інформацію в повному обсязі. Таким чином, переклад безпосередньо залежить від фонових знань перекладача.

Важко переоцінити роль перекладача при роботі з міжнаціональними публіцистичними текстами, оскільки це велике поле для непорозумінь, неправильного тлумачення і культурних відмінностей. В цілому, труднощі перекладу публіцистичних текстів визначаються їх оригінальністю та експресивністю, які виражені не безпосередньо, а за допомогою метафор та інших стилістичних засобів. Метафора ускладнена тим, що несе в собі нове

значення, яке має бути передано адекватно на мову перекладу. Описовий переклад небажаний тому, що відбувається втрата необхідного впливу на публіку. Перша спроба створити перекладацьку методику метафор належить, безумовно, П.Ньюмарку. Він вказував на те, що перед перекладачем стоїть два основних завдання [43]: вибір необхідного перекладацького принципу при роботі з текстом і, власне, переклад метафори. Будь-яка метафора, на його думку, має смислову складову з негативним або позитивним забарвленням, тому при перекладі метафори необхідно виконувати два правила:

1. Оцінити тип змістовної складової, яка лежить в основі порівняння (позитивна/негативна);
2. Надати денотативне чи конотативне її визначення.

Пізніше цей підхід отримав назву прескриптивний (prescriptive). Більш детальне його відображення присутнє на Рис. 1.2

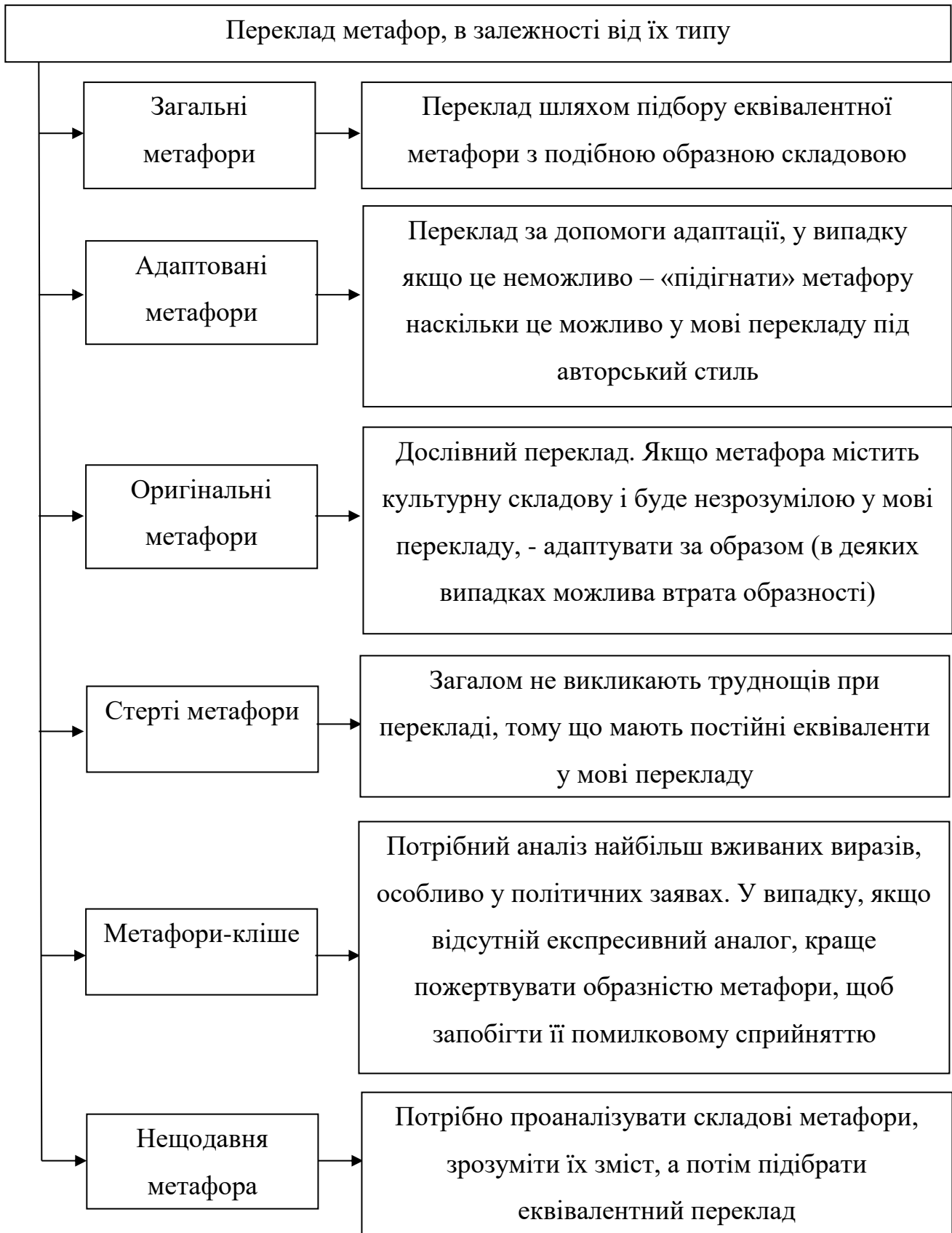


Рис. 3.1 Переклад метафор, у залежності від їх виду за П.Ньюмарком [40, с. 116].

П.Ньюмарк також запропонував наступні прийоми перекладу метафор [40, с. 116]:

1. Передача відповідного образу в мові перекладу—форенізація.
2. Заміна образу вихідної мови типовим образом мови перекладу—доместикація.
3. Переклад метафори порівнянням зі збереженням образності (що призводить до послаблення її впливу).
4. Переклад метафори порівнянням із збереженням лише значення (втрата впливу).
5. Описове відтворення метафори (втрата явної метафори).
6. Стирання (застосовується, якщо метафора надлишкова).
7. Збереження метафори з конкретизацією її значення (для посилення впливу).

Даний підхід вважається традиційним, але в його застосуванні проявляється безліч недоліків. По-перше, П.Ньюмарк точно не описує, який алгоритм слід використовувати при виборі прийому перекладу. По-друге, його правила занадто абстрактні і не враховують структурну та функціональну особливість обраної метафори в контексті культури.

Відомі лінгвісти М.А.Куніловська та Н.В.Короводіна, дослідивши метафори на матеріалі літературних творів, провели аналіз закономірностей перекладу і виділили такі головні прийоми, спрямовані на збереження образності.

1. Повний переклад із збереженням семантики та структури метафори: заміна лексичних значень еквівалентами, які викличуть однакові асоціації у обох представників мовних культур.
2. Заміна на рівні лексичного оформлення, тобто використання слів з іншим складом сем, які натомість мають подібний зміст.

3. Заміна на рівні морфологічного оформлення, тобто вживання слів які мають подібне лексичне значення, але відносяться до інших лексико-граматичних класів.

4. Заміна на рівні синтаксичного оформлення.

5. Додавання або опущення лексичних одиниць, що оформлюють образ.

### **1.3 Газетний дискурс та його специфіка**

Дискурс як процес інтенціонально обумовлений авторським наміром створити певний цілісний продукт, який на «виході» може вважатися текстом. Реалізуючи власну інтенцію на рівні мовної стратегії, автор тексту/дискурсу прагне (часом несвідомо) добитися максимального ефекту в досягненні своєї мети. Ні один адресант свідомо не піде на заздалегідь видиме «погіршення» свого вербального продукту, а намагається максимально ефективно (зі своєї точки зору) реалізувати авторську експектацію. Так, М.М.Бахтін вважає, «що твір (або мова) може бути кваліфікований як публіцистичний на основі комплексу обставин – мовних та позамовних, які проявляються і мають сенс тільки у сукупності; кожна з цих обставин є носієм загального значення [1, 48].

Основні властивості і якості газетного дискурсу обумовлені роллю «реєстратора» суспільної думки, пов'язаного з соціальною орієнтацією людей в навколишньому світі. Саме це і є ключем до розуміння публіцистики як особливої творчої форми, оскільки «публіцистика бере на себе – в точному сенсі цього слова – відповідальність за нормальне функціонування суспільної думки» і таким чином визначає адекватну соціальну активність людей. Коло її інтересів необмежене. Сюди входять політика, економіка, наука, освіта, спорт і інші сфери сучасного життя і свідомості.



Газетному дискурсу притаманні ті універсальні якості, котрі дають йому можливість активно втручатися у процеси нормалізації та обробки літературної мови. Це, перш за все, його масовість, регулярність, здатність швидко проникати у найвіддаленіші райони, територіальна необмеженість, актуальність, інформативність та різноманітність тематики, що дозволяють апелювати до самої широкої аудиторії, відсутність соціальних обмежень та зацікавленість в упорядкуванні мови. За наявності високого престижу друкованого слову ці якості роблять публіцистичні тексти в журналах та газетах надзвичайно важливими та необхідними.

За допомогою «технічних» посередників – газет, журналів, телебачення, радіо та інших – здійснюється мовний вплив на велику і недиференційовану (соціально, демографічно) аудиторію. Збільшення ефективності газетного дискурсу відбувається двома способами: по-перше, постійно вдосконалюються «технічні посередники», тобто покращуються засоби передачі і прийому. В той же час, з іншої сторони, інтенсивно вивчаються соціальні, соціально-психологічні та психолінгвістичні аспекти взаємодії між комунікатором та реципієнтом. Практика показує, що основні резерви підвищення ефективності засобів масової комунікації містяться в сфері вирішення соціальних та психолінгвістичних проблем функціонування масової комунікації.

Газетний дискурс характеризується, на думку М.М.Бахтіна, як «особливий вид соціальної діяльності, головною функцією якого є розповсюдження знань, ідей, художніх цінностей та іншої інформації у цілях формування певних поглядів, уявлень, емоційних станів, а через них здійснення впливу і на поведінку людей». Цій діяльності належить своя соціальна роль у суспільстві, саме на основі цієї ролі формуються газетні статті.

Іншою особливістю газетної статті як роду пізнавально – творчої діяльності, що відрізняє її від інших способів пізнання сучасності, є «вміння бачити дійсність від імені та в інтересах суспільної думки». Усі газетні тексти спрямовані на виявлення і осмислення

загальносоціального сенсу і значення будь-якого досліджуваного явища дійсності»[2, 39].

Розглядаючи газетний дискурс, особливу значимість набувають мовні акти, де комунікативна інтенція відіграє значну роль. Цей текст орієнтований на сприйняття і інтерпретацію, суб'єктований, займає особливе місце в пізнавальній діяльності людини і володіє структурною і функціональною цілісністю.

Сутність мовного впливу на читача, що здійснює текст публіцистичного стилю, полягає в тому, що кожен елемент системи масової комунікації – адресант, адреса, повідомлення, цілі і мотиви дійсності, в структурі якої здійснюється вербальна комунікація, може бути адекватно вивчений тільки в межах структурних зв'язків всієї системи. Адекватне вивчення цих зв'язків дозволяє припустити, що спілкування за допомогою засобів масової комунікації здійснюється як соціальна взаємодія, яка обумовлює спільну активність комунікантів у структурі певних соціальних відносин. Необхідно відмітити, що суспільство, в свою чергу, накладає певні обмеження на соціальну активність комунікантів у силу того, що вони виступають в якості носіїв певних ролей.

При соціальній взаємодії комуніканти, уточнивши свої соціальні відносини у якості платформи для співпраці (чи протидії) і соціальні ролі один одного, можуть будувати обгрунтовані гіпотези відносно інтерпретаційних можливостей співрозмовника і прогнозувати його реакції на вплив. Вплив газетного дискурсу має характер не прямої директивності, а скоріше опосередкованого, нерідко прихованого формування у свідомості читача готовності здійснити ту чи іншу соціальну дію.

Оцінка, що виражається в текстах засобів масової інформації, в багатьох випадках визначається соціальними та ідеологічними факторами – вона обумовлюється завданнями політичної боротьби, протистоянням ідеологій,

потребами позитивної, ідейної та моральної самопрезентації, часто пов'язаної з бажанням скомпрометувати опонента.

У процесі виробництва тексту масової комунікації основною метою є встановлення розуміння, тобто побудова або модернізація моделі чи передача моделі одержувачу. Важливо підкреслити, що епізодичні репрезентації текстових структур і значень слугують засобом створення таких моделей, так як ми розуміємо текст тільки у разі, якщо ми розуміємо ситуацію, про яку йде мова, тобто якщо в нас є модель цього тексту.

Автор газетного тексту використовує різні набори подібних моделей для узагальнення та абстрагування. Ці моделі є центральними репрезентаціями у процесах нашого розуміння.

Текстам газетних повідомлень притаманні більш складні засоби, які відносяться до більш високого рівня, такі як відносини зв'язності між реченнями, загальна тематична структура, схематична організація і ряд стилістичних та риторичних параметрів. Газетні тексти отримують у разі такого підходу комплексний опис, як їх загальної організації, так і специфічних властивостей. Грунтовний структурний аналіз тексту газетного повідомлення сам по собі важливий у вивченні процесу масової комунікації, головним тут є розширене розуміння контекстуальної перспективи газетного дискурсу. Це складне комунікативне явище, яке включає в себе і соціальний контекст, що надає уявлення як про учасників комунікації і їх характеристики, так і про процеси виробництва та сприйняття повідомлення.

Як правило, відмічається, що публіцистичне висловлювання має конкретного автора, який сприймається як узагальнена особа, а в характеристиці адресата підкреслюється, що це не спеціаліст, а будь-який носій мови. При цьому особа, яка говорить, апелює не тільки до розуму, але й до почуттів людини. Всі дослідники відмічають також, що газетний текст завжди звернений до актуальних проблем та питань сучасності.

Провідними стильовими ознаками публіцистичного стилю є логічна послідовність синтаксичної організації висловлювань і цілого тексту, різноманіття зв'язуючих елементів, що використовуються, ретельне членування текстів на абзаци, стислість вираження думки, а також поєднання логічної аргументації та емоційності, причому остання досягається за допомогою використання емоційної лексики, образністю та іншими стилістичними прийомами.

На думку спеціалістів у галузі теорії публіцистики, публіцистичний виступ – «це завжди політично та ідеологічно чітко орієнтований вплив, метою якого є реальний соціально перетворюючий ефект» [4, 75]. Призначення газетного дискурсу полягає не тільки в передачі інформації, але і в її тлумаченні. Виходячи з цього робиться висновок про те, що в газетному тексті інформаційно-змістовна функція поєднується із функцією переконання, емоціонального впливу [3, 67]. Важливо відмітити ще одну особливість: газетна стаття розрахована на максимально активне сприйняття, розуміння та реакцію.

Серед основних характеристик умов функціонування газетного тексту можна назвати неоднорідність аудиторії читачів по національній, соціальній, політичній та іншим ознакам; відсутність жорсткої соціальної чи іншої залежності між комунікатором та адресатом; відсутність, як і в будь-якому іншому письмовому тексті, безпосереднього контакту комунікаторів та оперативного зворотного зв'язку між ними; узагальнене схематичне уявлення автора про характеристики реципієнта [3, 123]. Вивчення газетного дискурсу розкриває зв'язок між мовними та позамовними характеристиками не лише як залежність перших від останніх, але і як взаємозв'язок. Іншими словами, публіцистичний текст розглядається одночасно як похідна певної сукупності екстралінгвістичних обставин, і як мовний корелят цих обставин.

Таким чином, газетний дискурс займає особливе місце серед інших стилів у силу того, що засоби друку являються відображенням сучасного стану мови. Це система взаємопов'язаних, взаємозалежних і взаємообумовлених мовних

елементів, які направлені на виконання певної мети – донести інформацію до читача в найбільш доступному вигляді.

### **Висновки до розділу 1**

Результати проведеного дослідження дозволяють сформулювати наступні висновки.

1. Дискурс визначає особливі умови функціонування в ньому концептів. Багатство змісту концепту визначають залежність від ситуації, поведінка актантів та їх живі реакції на те, що відбувається. Зараз у лінгвістиці сформувалося три основних підходи до визначення концепту: культурологічний, семантичний та такий, що базується на уявленні, що концепт—це проміжна ланка між словом та дійсністю.
2. Досліджуваний концепт КРИЗА відображає глобальне явище, яке впливає на різні сфери людської діяльності. Даний концепт є багатошаровим та його ядро має складну організацію. Семантичні зв'язки слова «криза» слабо відображені у словниках, але незаперечною є метафоричність синонімів даного поняття—«зсув», «перелом», «поворот».
3. Переклад образної лексики—це непроста справа, яка вимагає від перекладача повного розуміння тексту та великого багажу фонових знань. Труднощі перекладу публіцистичних текстів визначаються їх оригінальністю та експресивністю, які виражені не безпосередньо, а за допомогою метафор та інших стилістичних засобів.
4. Газетний дискурс має ряд специфічних особливостей. Газетному дискурсу притаманні ті універсальні якості, котрі дають йому можливість активно втручатися у процеси нормалізації та обробки літературної мови, а також здійснювати вплив на велику аудиторію.

## РОЗДІЛ 2

### ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЙ ТА СТРУКТУРА КОНЦЕПТУ КРИЗА В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ГАЗЕТНИХ ТЕКСТАХ

#### 2.1 Концептуальний простір референтів метафор КРИЗИ

Результати аналізу фрагментів з сучасного англійськомовного газетного дискурсу, які містять референта лексеми *crisis*, що називає концепт КРИЗА дали можливість розділити їх на різні сфери людської діяльності.

Явище кризи стосується економіки, фінансів, зовнішньої політики, банківської справи, внутрішньої політики, культури, медицини, психології, екології, тощо. Ми виявили ключові домени, що репрезентують концептуальні референти КРИЗА, та відбивають події сучасності, серед них: ЕКОНОМІКА та ФІНАНСИ, ЕКОЛОГІЯ, ПОЛІТИКА та МЕДИЦИНА.

Аналіз фрагментів показав, що досить складно розмежовувати домени ЕКОНОМІКА і ФІНАНСИ, тому що в їхній сутності тісно переплетені процеси і майже ідентичний набір концептів. Поняттєвий зміст концептуального референта КРИЗА в даному домені тлумачиться у таких парцелах як: БАНКІВСЬКІ УСТАНОВИ, ПРОМИСЛОВІСТЬ, РИНОК, БЮДЖЕТ, ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ, ВНУТРІШНЯ ТОРГІВЛЯ, тощо. Ми можемо виділити досить велику кількість концептів, які дані парцели включають: БАНКИ та КЛІЄНТИ, ВАЛЮТА, РОБОТОДАВЦІ та ПІДЛЕГЛІ, ПОДАТКИ, ПРОДУКТ, СПОЖИВАЧІ, тощо. Відношення між цими концептами і визначають поняттєвий зміст досліджуваного референта КРИЗА у сферах економіки та фінансів. Наприклад:

*(86) Without such assistance, as many as 20 regions face the prospect of default. (RL: URL)*

У фрагменті представлені актантами БАНКИ та КЛІЄНТИ через метонімію—*20 regions*. Зміст референта КРИЗА тлумачиться через явище дефолту- неспроможності виконувати кредитні зобов'язання та можливе

банкрутство. У контексті досліджуваного дискурсу фінансова криза, зазвичай, і пов'язується з банкрутством банківських установ:

(92)*International Monetary Fund (IMF) chief Kristalina Georgieva says the global economy has already been thrust into a recession because of the coronavirus pandemic and she urged countries to respond with “very massive” spending programs to avoid a flood of bankruptcies and debt defaults in emerging markets.* (RL: URL)

У даному прикладі також присутні маркери *International Monetary Fund*, *pandemic*, які вказують, що криза може бути не лише в певному регіоні чи країні, а інколи переростає в глобальну і банкрутства стають масовими, що в прикладі метафорично уподібнюється повені *flood of bankruptcies*. Економічна криза пов'язується з пандемією коронавірусу, спалахи якого змусили керівництво держав виділити багато коштів, аби уникнути краху ринків, які розвиваються. Варто зазначити, що термін *financial crisis* пояснюється через таке поняття, як *recession*, яке присутнє у нашому прикладі—*the global economy has already thrust into a recession*.

(82)*Rusal said the sanctions may result in technical defaults on some credit obligations and be “materially adverse to the business and prospects of the group,” casting a cloud over its future performance.* (RL: URL)

У фрагменті зміст референта КРИЗА також тлумачиться через явище дефолту і актантами знову виступають БАНКИ та КЛІЄНТИ *business and prospects of the group*. Дефолт образно уподібнюється туману, який не дає змоги планувати майбутнє *casting a cloud over*.

(67)*But with more people out of work or making less money because of the lockdown, there is a worry of widespread discontent leading people to reject the lockdown and return to their jobs.* (RL: URL)

У контексті даного фрагменту актант ПІДЛЕГЛІ *people* представлений експліцитно, а імпліцитно простежується актант РОБОТОДАВЦІ (через згадування про їхнє місце працевлаштування—*out of work, return to their jobs*). В даному випадку зміст референта CRISIS зводиться до бідності та

падіння рівня життя та купівельної спроможності *making less money*, це можна вивести на основі аналізу залежності даних явищ.

(89)*Iranians are blasting their government for rationing gas and greatly increasing its price, with many concerned that the move will lead to inflation and greater hardship in a country where so many people are struggling to make ends meet.* (RL: URL)

Референт КРИЗА у фрагменті теж виводиться на основі аналізу залежності: підвищення ціни на газ може призвести до інфляції (що доповнюється через метафоричне втілення у словосполученні *greater hardship*) і, як наслідок, країна стане дуже бідною, бо вже зараз люди змушені сильно економити (*people are struggling to make ends meet*—досл. зводити кінці з кінцями).

Підсумовуючи вище опрацьовані результати аналізу, можна зробити висновок, що поняттєвий зміст референта ЕКОНОМІЧНА КРИЗА визначається як порушення рівноваги між попитом та пропозицією, що впливає на ВВП, спричиняє інфляцію та банкрутство банківських установ.

Наше дослідження ілюструє, що в сучасному англійськомовному газетному дискурсі досліджуваний референт КРИЗА більше не співвідноситься лише з політикою та економікою, а стосується і екології, що стало наслідком антропоцентричної стратегії перетворення природного середовища. Зараз проблема досягнула свого піку, і вимагає чітких та невідкладних дій:

(64)*A key task facing the 8,000 delegates is to hammer out a set of strategic goals to prevent the further loss of species over the next 10 years.* (RL: URL)

У прикладі актантами експліцитно є ТВАРИНИ і РОСЛИНИ *further loss of species* та імпліцитно ЛЮДИ *8000 delegates*. У даному фрагменті наголошено на необхідності швидкого реагування—*to hammer out a set of strategic goals*, де бажання вирішити проблему втілено метафорично через фразове дієслово *to hammer out*—досягти згоди після довгого обговорення.



Проте, походження даного фразового дієслова дає розуміння, що рішення треба приймати швидко і рішуче, як вдаряти молотком (*hammer*—молоток).

Домен ЕКОЛОГІЯ охоплює такі базові концепти як ЛЮДИ і ТВАРИНИ, НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ і ЖИВІ ОРГАНІЗМИ, ЛЮДИ і НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ відношення між ними і визначають поняттєвий зміст референта КРИЗА у екологічній сфері.

(62)*Speaking on September 22 at a summit in New York on the species crisis, UN Secretary-General Ban Ki-moon cautioned that biological diversity is closely linked to the world economy.*(RL: URL)

Даний приклад є ілюстрацією відношення між актантами ТВАРИНИ *species crisis* та імпліцитно ЛЮДИ *linked to the world economy*. Поняттєвий зміст референта ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА зводиться до зменшення природного різноманіття, цей зміст виводиться через аналіз пропорційного змісту висловлювання.

(63)*The annual economic cost of environmental degradation and biodiversity loss is estimated at trillions of dollars—equivalent to as much as 10 percent of global gross domestic product.* (RL: URL)

У цьому фрагменті референт ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА прослідковується також через пропорційний зміст висловлювання: йдеться про те, що негативні зміни в навколишньому середовищі *environmental degradation and biodiversity loss* тісно пов'язані із людською діяльністю і негативно відбиваються на економіці.

(18)*Like many countries with colder climates, Ukraine has experienced abnormally warm and snowless winters due to climate change caused by humans.* (KP: URL)

Проте, даний приклад показує пропорційне відношення між актантами ЛЮДИ і НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ з іншої перспективи, розкриваючи твердження про те, що зміни в природному середовищі спричинені людьми *climate change caused by humans* і негативно відбиваються на їхньому добробуті через них самих *abnormally warm and snowless winters*.

Отже, поняттєвий зміст референта ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА визначається як «кліматичні зміни», які є наслідком людської діяльності, а саме урбанізації, хімізації виробництва та перенаселення.

Домен ПОЛІТИКА включає парцели ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА та ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА. Дані парцели охоплюють такі базові концепти, як ПОЛІТИКИ та НАСЕЛЕННЯ. Дані концепти в контексті дискурсу репрезентують актантів різних ситуацій, де їм приписуються відповідні ознаки, відношення та дії, через які ми можемо тлумачити поняттєвий зміст досліджуваного референта КРИЗА. Наприклад:

(46)*Student-led demonstrations in Iran may pose an even larger threat to the authorities than the nationwide demonstrations in November over gasoline price hikes, analysts say.* (RL: URL)

У даному фрагменті актантами виступають НАСЕЛЕННЯ *student-led demonstrations* та ПОЛІТИКИ *authorities*. Криза відносин між актантами осмислюється через «демонстрацію»-масового маршу, як публічного вираження політично-соціального настрою.

(9)*Thousands of protesters have taken to the streets over various issues: the prospect of agricultural land sales, relations with Russia, the National Bank of Ukraine and other issues.* (KP: URL)

У прикладі поняттєвий зміст референта КРИЗА осмислюється також через масовий народний рух, але одночасно в межах двох парцел: ЗОВНІШНЯ *relations with Russia* і ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА *the prospect of agricultural land sales; the National Bank of Ukraine*. У прикладі експліцитно представлений актант НАСЕЛЕННЯ *thousands of protesters* та імпліцитно ПОЛІТИКИ (через згадування законів, що приймалися парламентом— *agricultural land sales, relations with Russia, the National Bank of Ukraine*).

У межах парцели ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА поняттєвий зміст досліджуваного концептуального референта КРИЗА розкривається, як «відсутність згоди між політиками» - конфронтація уряду та опозиції, або

«незадоволення населення владою», що проявляється у демонстраціях, мітингах, протестах, відкритих зверненнях до представників влади, тощо. Наприклад:

(49)*Parliament on January 15 approved Dimitrov by 111 votes to 96 against as the water crisis in and around the western town of Pernik has affected about 100,000 people for months and led to anti-government protests.* (RL: URL)

У прикладі йдеться про масові антиурядові протести, незадоволення населення владою через водну кризу, що була спричинена недбалістю керівництвом. Актантами виступають імпліцитно НАСЕЛЕННЯ *anti-government protests* та ПОЛІТИКИ *parliament*.

(60)*In an action widely seen as an attempt to eliminate pro-democracy advocates and political rivals once and for all, as many as 120 opposition figures and supporters have been rounded up in the past two weeks by Aliyev's security services.* (RL: URL)

У прикладі поняттєвий зміст референта ПОЛІТИЧНА КРИЗА розкривається, як відсутність згоди між політиками. Тут йдеться про злочинні дії президента Азербайджану *Aliyev's security services* щодо представників опозиції *pro-democracy advocates and political rivals; as many as 120 opposition figures and supporters*.

Поняттєвий зміст досліджуваного референта КРИЗА у парцелі ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА тлумачиться як «конфлікти між урядами різних країн». Цей зміст у дискурсі виводиться на основі пропозицій висловлювання, а також його пресупозицій.

(26)*Hoti said there had been an unprecedented campaign against the United States, adding that anti-Americanism had been what he called the greatest damage that has happened to Kosovo in 30 years of efforts for freedom and independence.* (RL: URL)

Політик Хоті називає загострення стосунків між США та Косовим, що принесла балканській країні найбільшу руйнацію за 30 років боротьби за незалежність *the greatest damage* безпрецедентною кампанією проти США *an*

*unprecedented campaign against the United States.* З пропозиційного змісту даного висловлювання стає зрозуміло, що криза відносин між державами є результатом ворожого ставлення до уряду США та держави у всіх її проявах *anti-Americanism*. У пресупозиціях міститься інформація про те, що Хоті сильно незадоволений такою політикою уряду Косово, адже це призвело до серйозних наслідків *the greatest damage that has happened to Kosovo in 30 years of efforts for freedom and independence*. Актантами у ситуації виступають УРЯД КОСОВО та УРЯД США.

(78)*Russia came to Venezuela's rescue last year with a debt restructuring deal after the country was driven to the verge of default by falling oil prices and tough sanctions imposed by the United States to counter what Washington sees as Maduro's increasingly autocratic grip on his nation.*(RL: URL)

У прикладі актантами є УРЯД (США) та УРЯД (Венесуела). Поняттєвий зміст референта КРИЗА реалізується через «загострення відносин між країнами», причиною якого є санкції з боку США *default by falling oil prices and tough sanctions*. У пресупозиціях висловлювання міститься інформація про те, що президент Венесуели Мадуро прагне стати диктатором *Maduro's increasingly autocratic grip on his nation*.

Аналіз фрагментів дискурсу, які актуалізують досліджуваний концепт КРИЗА, свідчить про те, що наслідком політичної кризи, зазвичай, є гуманітарна криза—події, які становлять серйозну загрозу для добробуту, здоров'я і життя людей, ведуть суспільство до знищення через голод, міграції, насильство та епідемії:

(97)*The pandemic's devastating effect, combined with the continued high levels of violence, has brought one of the world's poorest countries to the brink, the office of the Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction (SIGAR) said in its quarterly report, warning that the country "is headed for a humanitarian disaster."* (RL: URL)

Поняттєвий зміст референта ГУМАНІТАРНА КРИЗА включає актанта НАСЕЛЕННЯ крім актантів УРЯД і ОПОЗИЦІЯ та УРЯД (різних держав). У

даному прикладі актантом є населення *the country "is headed for a humanitarian disaster."* У пресупозиціях висловлювання міститься інформація, що причинами кризи стала і зовнішня *the continued high levels of violence* і внутрішня політика держави *the pandemic's devastating effect*. Тобто, актантами є також УРЯД країни ( через згадування про руйнівний ефект пандемії, що є наслідком непорядкованих дій у боротьбі та запобіганні розповсюдження коронавірусу та недостатнього контролю з боку діючого уряду).

(98)*The United Nations has warned of a humanitarian catastrophe as hundreds of thousands of Syrian civilians flee the area, most of them bound for Turkey.* (RL: URL)

У цьому прикладі актантами є УРЯД (Туреччина) , УРЯД (Сирія) та НАСЕЛЕННЯ. Тут йдеться про втечу сирійських громадян на територію Туреччини. Поняттєвий зміст досліджуваного концептуального референта ГУМАНІТАРНА КРИЗА визначається як «міграція населення», що образно передається лексемою тікати, бігти *flee— run away from a place or situation of danger*, що підсилює розуміння реципієнта про безвихідність ситуації та надзвичайне її загострення.

(3)*The combination proved explosive, pushing frustrations over a tipping point this week, when some camp residents burned down the Moria camp during a protest over their quarantine, a desperate act that has challenged Europe's leaders once again to come up with a lasting solution to the migration crisis.* (NYT: URL)

У фрагменті поняттєвий зміст концепту КРИЗА також осмислюється через явище міграції населення. Йдеться про міграційну кризу У Греції, де становище біженців погіршилося ще й через пандемію коронавірусу. Актантами в ситуації є НАСЕЛЕННЯ *camp residents* та УРЯДИ різних країн *Europe's leaders*. Критичність ситуації образно показана мовними засобами— *explosive; a tipping point this week; a desperate act*.

(24)*At least 28,000 more people have died during the coronavirus pandemic over the last month than official COVID-19 death counts report, a review of*

*mortality data in 11 countries shows — providing a clearer, if still incomplete, picture of the toll of the crisis.* (КР: URL)

У даному прикладі поняттєвий зміст концептуального референта ГУМАНІТАРНА КРИЗА визначається, як «пандемія». Йдеться про втрати від коронавірусу, актантами у ситуації виступають експліцитно НАСЕЛЕННЯ *at least 28,000 more people* та імпліцитно УРЯД ( через згадування про офіційні підрахунки жертв— *official COVID-19 death counts report*).

Отже, поняттєвий зміст концептуального референта КРИЗА визначається, як «критичний стан мирного населення через військові конфлікти». У сучасному дискурсі поширеним став також варіант «критичний стан населення через пандемію».

## 2.2 Фреймова структура концепту CRISIS/КРИЗА

Аналіз референтів досліджуваного концепту КРИЗА і засобів його вербалізації, а також метафоричний аналіз дали нам можливість виокремити слоти і розширення – стереотипні елементи кризової ситуації та побудувати фреймову модель досліджуваного концепту КРИЗА: ПОДІЯ / СИТУАЦІЯ з розширеними ТИСК, ЗАГРОЗА, НЕБЕЗПЕКА становить ПРИЧИНУ / ДЖЕРЕЛО КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ, що спричиняє появу ЕМОЦІЙ. ПОДІЯ/КРИЗОВА СИТУАЦІЯ й ЕМОЦІЯ / КРИЗОВИЙ СТАН чинять ВПЛИВ «+» та «-» на суб'єкт– АКТАНТа, який може відігравати семантичні ролі АГЕНСа (той, хто діє), ПАЦІЄНСа (той, на кого діють) та ЕКСПІРІЄНЦЕРа (той, хто переживає).

За нашими даними, суб'єкти та об'єкти виконують у ставленні один до одного декілька семантичних ролей у контекстуальній кризовій ситуації в англійськомовному газетному дискурсі: АКТАНТ – ЕКСПІРІЄНЦЕР, АКТАНТ – АГЕНС, АКТАНТ – ПАЦІЄНС, АГЕНС = ПАЦІЄНС, АГЕНС → ПАЦІЄНС, ЕКСПІРІЄНЦЕР = АГЕНС,

ЕКСПІРІЄНЦЕР = ПАЦІЄНС. РЕАКЦІЯ суб'єкта полягає в його ЗОВНІШНЬОМУ ВИЯВІ, ВНУТРІШНІХ ВІДЧУТТЯХ, ОЦІНЦІ та ДІЇ (див. рис. 2.1).

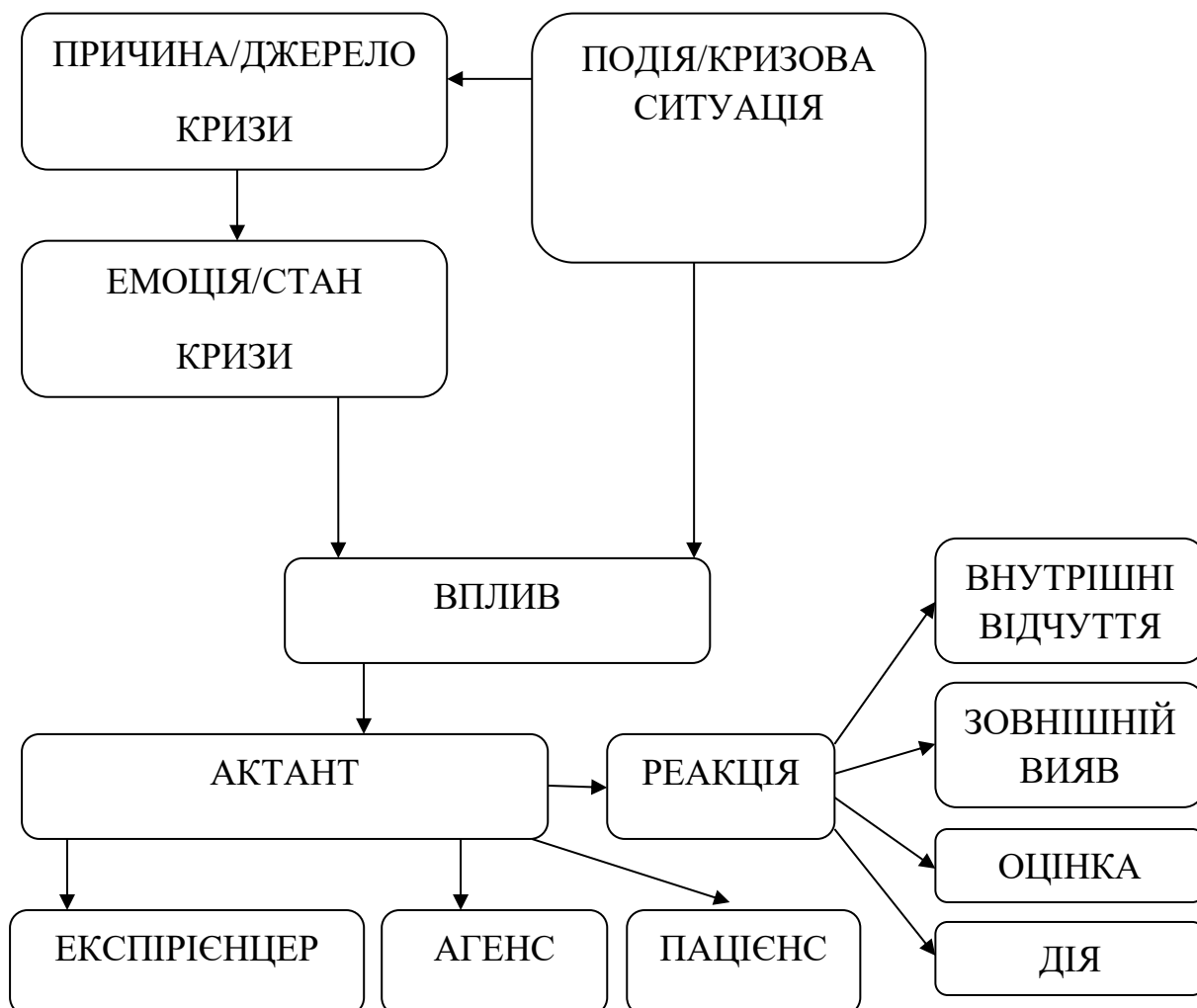


Рис. 2.1 Фреймова модель концепту CRISIS/КРИЗА

Аналіз газетних статей дав змогу виявити основні концептуальні ознаки (КО), що формують концепт CRISIS/КРИЗА та становлять основу кризової ситуації в газетному дискурсі. Інтерпретація сталих виразів, приказок, фразеологізмів у рамках когнітивної лінгвістики становить важливу ланку концептуального аналізу. На основі аналізу їх смислів виділяють відповідні ознаки, що формують концепт [112, с. 142].

КО—це компонент змісту концепту, який відображає певний аспект, параметр категоризації об'єкта [112, с. 90]. Концептуальна ознака узагальнює



фізіологічні, інтелектуальні, причинно-наслідкові, перцептивні знання про КРИЗУ на найвищому рівні абстракції в схематизованому вигляді. За С.А.Жаботинською, «концептосфера є мережею доменів, кожен із яких є мережею парцел, а кожна з парцел – мережею концептів, і кожен концепт є мережею ознак, які його характеризують» [59, с. 257]. Отже, зміст концепту CRISIS/КРИЗА формує мережа концептуальних ознак, які заповнюють виокремлені нами слоти пропозиціями у фреймі концептуалізованої емоції (додаток В).

Концептуальна ознака «причинність» зумовлена присутністю сем caused by у дефініціях лексеми crisis, які заповнюють пропозиціями слот ПРИЧИНА / ДЖЕРЕЛО КРИЗИ. ПРИЧИНОЮ / ДЖЕРЕЛОМ КРИЗИ є ПОДІЯ / КРИЗОВА СИТУАЦІЯ, що потенційно чи реально несе в собі ЗАГРОЗУ або НЕБЕЗПЕКУ та чинить ТИСК на особу. Так, в уявленні носіїв мови причинами кризи згідно з лексикографічними джерелами виступають проблеми / скрутне становище через нестачу грошей, їжі чи інших життєво необхідних речей; бідність / убогість; хвороба чи поранення; небезпечна ситуація на кораблі, у літаку тощо, що потребує негайної допомоги.

(40)*War, drought, and food insecurity has adversely affected more than 10 million people in Afghanistan.* (RL: URL)

(28)*The coronavirus pandemic has left millions of people in Central Asia dependent on remittances from family members working in Russia facing extreme financial hardship and an uncertain future.* (RL: URL)

Аспектуально-темпоральні характеристики. У часовому континуумі криза може виникнути раптово, неочікувано для суб'єкта. Відповідно, виокремлюємо такі концептуальні ознаки, притаманні концепту CRISIS/КРИЗА, як «раптовість»:



*(4)Overnight, with the election less than two months away, a historic economic crisis transformed America's presidential race, testing both candidates on who best could lead the nation to recovery. (NYT: URL)*

Концепту CRISIS/КРИЗА властива концептуальна ознака «тривалість»:

*(2)The camp's inhabitants had for years resented the squalid conditions and the endless delays in resolving their fates. (NYT: URL)*

Ще однією ознакою, про яку варто згадати у нашому дослідженні є «часова локалізованість».

Зокрема, дуже часто у аналізованих газетних статтях зустрічається словосполучення «ongoing crisis». Часова локалізованість, як правило, передається за допомогою прислівників з категоріями ПРОТЯЖНІСТЬ В ЧАСІ still, in recent years, over the years; МОМЕНТНІСТЬ a week ago, at the time, now; ПРИЧИНА-НАСЛІДОК then, previously. Продемонструємо це на наступному прикладі:

*(8)They reached a boiling point in recent days when the authorities placed the entire camp under a medical lockdown after at least 35 residents tested positive for the coronavirus. (NYT: URL)*

*(12)Late last year, a third of companies cited labor shortages as being one of the key factors limiting production, according to business surveys. (KP: URL)*

Виокремлена за допомогою аналізу предикативної дистрибуції лексеми crisis концептуальна ознака «фазовість» виявляє процесуальний характер концепту. Фазові предикати вказують на часові фази існування ознак. Такі предикати можуть бути ускладнені уявленнями про якісні особливості, характер протікання фази.

Ми виділяємо три фази протікання й нульову фазу, що відображає лише вірогідність уходження в стан, та зображуємо у вигляді рис 2.2.



Рис. 2.2 «Фазовість» концепту CRISIS/КРИЗА

(44)*Under their watch, ethnic tensions and political infighting have spiraled while unemployment and militant violence have soared. (RL: URL)*

(25)*“An initial assessment of the impact of COVID-19 on the global world of work says the effects will be far-reaching, pushing millions of people into unemployment, underemployment and working poverty,” according to the ILO report. (KP: URL)*

Фаза 1 «Входження в кризовий стан» експлікована: словосполученнями to stumble into / to lead to crisis, to face crisis, to bring to crisis (довести до кризи), to begin / to cause / to bring crisis.

(86)*Without such assistance, as many as 20 regions face the prospect of default. (RL: URL)*

Фаза 2 «Процес переживання кризового стану» має такі відповідники: to experience / to feel / to suffer / to prolong crisis, to be in crisis, to be taken over in crisis, to suffer hell, наприклад:

(90)*We are now in the acute economic phase of a crisis that is unprecedented in modern times — a health crisis from the coronavirus pandemic.*

(RL: URL)

Фаза 3 «Подолання кризи» має такі відповідники: to deal with crisis, to get over crisis, to override / to overcome / to alleviate / to ameliorate / to ease / to relieve / to limit / to reduce / to neutralize crisis, crisis ends , crisis is over, наприклад:

(91)*Which new behaviors will stick after the COVID-19 crisis ends?* (RL: URL)

Кількісні характеристики. Відповідно до категорії кількості, виокремлюємо концептуальну ознаку «інтенсивність» концепту CRISIS/КРИЗА.

Інтенсифікатори в атрибутивній сполучуваності лексеми crisis експлікують за шкалою градації:

– «високий ступінь вияву ознаки»

У лексикографічних джерелах цей ступінь ознаки експліковано такими інтенсифікаторами: acute / profound / extreme / intense / intolerable / severe / very / serious / major / sore / a great deal of crisis, in a lot of emotional crisis, наприклад:

(30)*Venezuela, once South America's top oil producer, is suffering from a gasoline shortage amid a deep economic crisis.* (RL: URL)

(73)*But a crisis of legitimacy -- the most serious since the 2009 crackdown on peaceful protesters challenging a disputed presidential election -- could lead to a lower turnout than usual that would damage the clerical establishment even further.* (RL: URL)

– «середній ступінь вияву ознаки»

Ступінь вербалізовано у газетному дискурсі такими синтаксичними структурами й словосполученнями: crisis is being made/get worse, less crisis, наприклад:

(75)*The prime minister has warned that the coronavirus crisis will get worse before it gets better, in a letter being sent to every UK household.* (RL: URL)

– «низький ступінь вияву ознаки»

Ступінь вербалізовано в контексті за допомогою використання наступних словосполучень: mild / little crisis.

(76)*Signs of a midlife crisis can range from mild to severe, including: Exhaustion, boredom, or discontentment with life or with a lifestyle (including people and things) that previously provided fulfillment.* (RL: URL)

Якісні характеристики. Контекстуально виявляємо якісні характеристики (категорія якості), які уточнюють природу переживання. Лексичні вербалізатори explainable / understandable crisis демонструють концептуальну ознаку «зв'язок стану з інтелектуальною / ментальною сферою», адже кризу можна пояснити.

Словосполучення to comprehend the crisis, to realize one's crisis, to remember crisis, to understand crisis співвідносять кризу з розумовою діяльністю й психічними процесами усвідомлення / осягнення, запам'ятовування, розпізнавання та розрізнення емоції.

Концептуальна ознака «зв'язок емоції з перцептивною сферою» вказує на фізичне сприйняття кризового стану органами чуття. Такий перцептивний досвід у подальшому конвертується у кванти знань, якими людина оперує та які відображають результати її чуттєвої пізнавальної діяльності. Сюди відносимо:

- зорові відчуття: to see / read / perceive / witness the/about the crisis (бачити; читати; відчувати; сприймати), evident (явна) / obvious (очевидна) crisis, наприклад:

(58)*Independent opinions polls conducted before the crisis show that an overwhelming majority of Russians opposed Russian meddling in Ukrainian politics as well as a possible military intervention in the country.* (RL: URL)

## 2.3 Структурні особливості мовних засобів на позначення концепту КРИЗА

Лексичні одиниці на позначення досліджуваного концепту КРИЗА поділяються за своєю будовою на прості, похідні ( префіксальні, суфіксальні та префіксально-суфіксальні), складні (словосполуки) та композити (складання основ).

а) прості:

(10) *So far, the protests do not seem to pose a serious threat to President Volodymyr Zelensky's administration.* (КР: URL)

У даному прикладі лексема *protests* служить для позначення досліджуваного концепту КРИЗА та має значення “*something that you do to show publicly that you think that something is wrong and unfair, for example taking part in big public meetings, refusing to work, or refusing to buy a company's products*”[53]. Вищенаведений приклад відображає ситуацію зростання невдоволення з боку населення діючою владою в Україні.

(89) *Nearly half of Kyrgyzstan's external debt and more than 35 percent of Tajikistan's is owed to China.* (КР: URL)

У вищенаведеному фрагменті концепт КРИЗА вербалізується через лексему *debt*. У пресупозиціях висловлювання міститься інформація про те, що у Киргизстані інфляція, а, отже, у країні економічна криза.

б) похідні—суфіксальні

(42) *The UN chief also told world leaders that the planet was facing a climate crisis, spreading terrorism, "exploding" inequality, and "the alarming possibility" of a conflict in the Persian Gulf.* (RL: URL)

Суфікс *-ism* у слові *terrorism* позначає абстрактне поняття, дію чи процес та їхні результати, відносить до деривативів дану англійську лексему.

Щоб правильно перекладати суфіксальні терміни потрібно знати значення самих суфіксів. Наприклад:

(57)*The EU sanctions were first imposed in 2014 in response to Russia's annexation of Ukraine's Crimean Peninsula and Moscow's fomenting of conflict in eastern Ukraine.* (RL: URL)

У даному прикладі суфікс *-tion* у слові *annexation* вказує на результат процесу.

в) похідні—префіксальні :

(67)*But with more people out of work or making less money because of the lockdown, there is a worry of widespread discontent leading people to reject the lockdown and return to their jobs.* (RL: URL)

У вищенаведеному фрагменті префікс *dis-* у слові *discontent* вживається для утворення антоніма слова, вказує на протилежність. Аналіз лексичних одиниць англійськомовного газетного дискурсу дав змогу зробити висновки про те, що суфіксація є більш продуктивним способом творення нових лексичних одиниць в порівнянні з префіксацією.

г) префіксально-суфіксальний:

(53)*Foreign direct investment to Ukraine fall by \$2.37 bln in 2015 due to hryvnia devaluation, largest growth seen from Russia.* (RL: URL)

У наведеному вище прикладі лексема *devaluation* у значенні «знецінення (гривні)» утворена за допомогою префікса *de-*, що показує зворотній процес та суфікса *-tion*, який вказує на дію, стан чи абстрактне поняття.

д) композити:

(99)*Libya descended into chaos and warfare after the ouster of longtime ruler Muammar Gaddafi in 2011.* (RL: URL)

У прикладі слова *warfare* утворюється двома лексемами, які виражені іменником *war* (війна) та іменником *fare* (шлях, подорож), слово отримує значення в українському перекладі «бойові дії».

е) складні—словослолучення:

(38)*War-torn Yemen and Syria had the highest numbers of people in need.* (RL: URL)

У вищенаведеному прикладі трикомпонентна лексична одиниця *people in need* утворена за моделлю іменник + прийменник + іменник та має значення «люди, які потребують допомоги».

Під час дослідження сучасного англійськомовного газетного дискурсу ми помітили, що для таких сфер, як політика та економіка характерно використання аббревіатур, які включають також літеро-цифрові позначення, наприклад:

(52)*Russia has been excluded from what was previously known as the G8, since the annexation of Crimea last year.* (BN: URL)

У прикладі аббревіатура *G8* розшифровується як «Велика вісімка» та має значення “*a group consisting of the world's eight leading industrial nations, whose government leaders and financial ministers meet regularly for discussions, especially about economic matters. Its members are: Canada, France, Germany, Italy, Japan, the UK, the US, and Russia*” [53]. У фрагменті йдеться про те, що Російська Федерація більше не входить до Великої вісімки, тому зараз дана аббревіатура має вигляд *G7*.

Також у статтях зустрічаються фонетичні аббревіатури, що складаються з перших букв багатоконпонентного терміну та в мові виконують компресійну функцію. Наприклад:

(77)*The country's 2020 budget is expected to be hit hard, with a sharp decline in revenues and large emergency spending, the IMF said.* (RL: URL)

У даному прикладі вжите аббревіатура *IMF* у значенні «Міжнародний валютний фонд», який є спеціальним агентством Організації Об'єднаних Націй.

Однією з особливостей газетного дискурсу є широке використання образних одиниць мови та фразеологізмів. Наприклад:

(89)*Iranians are blasting their government for rationing gas and greatly increasing its price, with many concerned that the move will lead to inflation and greater hardship in a country where so many people are struggling to make ends meet.* (RL: URL)

Фразеологізм *to make ends meet* утворений за моделлю V + N + V та має значення “*to have just enough money to pay for the things that you need*”. [52]

(97)*The pandemic's devastating effect, combined with the continued high levels of violence, has brought one of the world's poorest countries to the brink, the office of the Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction (SIGAR) said in its quarterly report, warning that the country "is headed for a humanitarian disaster."* (RL: URL)

У фрагменті фразеологізм *to bring to the brink* утворений за моделлю V + Prep + N.

Переважна кількість образних висловлювань у газетному дискурсі подана сполученнями за моделлю Adj + N:

*a boiling point*—«точка кипіння, найнапруженіший момент»:

(8)*They reached a boiling point in recent days when the authorities placed the entire camp under a medical lockdown after at least 35 residents tested positive for the coronavirus.* (NYT: URL)

У прикладі фразеологізм *a boiling point* утворений за допомогою прикметника *boiling* та іменника *point*.

*shady schemes*—«тіньові, незаконні схеми»

(11)*Ukraine's unreformed, corrupt and politically dependent judiciary is notorious for making absurd rulings, using shady schemes and routinely violating the law and common sense.* (KP: URL)

У вищенаведеному фрагменті фразеологізм *shady schemes* утворений також за допомогою прикметника *shady* та іменника *scheme*.

Отже, на основі проведеного аналізу термінів, які використовуються в сучасному англійськомовному газетному дискурсі, ми дійшли висновку, що вони представлені мовними одиницями, які можна поділити на окремі групи: лексеми, утворені суфіксальним, префіксальним, префіксально-суфіксальним



способами а також основоскладання та словосполучення. У досліджуваному дискурсі зустрічалися лише двокомпонентні терміни.

Важливими для газетного дискурсу політичної тематики є скорочення та абрєвіатури, які служать для раціоналізації мовленнєвої діяльності.

Аналіз образних висловлювань у дискурсі дає можливість зробити висновок про їх широке використання задля збагачення та урізноманітнення мови газетних текстів. Найпродуктивнішою моделлю створення номінативних фразеологізмів є Adj + N.

#### **2.4 Семантичні особливості мовних засобів на позначення концепту КРИЗА у сучасних англійськомовних текстах**

Ми опрацювали 100 прикладів з англійськомовного газетного дискурсу і визначили, що найбільш частотними іменниками, які вживалися у фрагментах з досліджуваним референтом концепту КРИЗА є: (1), (8), (27), (67), (68), (69) *lockdown*; (3), (9), (10), (47), (49), (61), (93) *protest*; (1), (8), (24), (28), (75), (88), (90) *coronavirus*; (3), (16) *migration*; (3), (16) *challenge*; (13), (41), (90) *health*; (61), (90) *obstacle*; (5), (22), (25), (44) *unemployment*; (5), (44) *economic devastation*; (5), (24), (25), (91) *Covid-19*; (6) *bankruptcy*; (6) *crush*; (7), (63), (64), (65) *loss*; (9), (83) *issue*; (9) *relations*; (9), (27), (28), (31), (35), (51) *Russia*; (9) *the National Bank of Ukraine*; (12), (30), (79) *shortage*; (12), (81) *business*; (14), (77), (80), (94) *decline*; (15), (77), (88) *budget*; (33), (35), (38) (61), (88), (98) *Syria*; (17), (94) *instability*; (18), (23) *climate change*; (29), (43), (47), (49), (59), (87), (88), (89) *government*; (21), (24), (28), (90), (92), (97) *pandemic*; (5), (24) *death*; (19), (78), (92) *debt*; (1) *restrictions*; (21) *unemployed*; (21), (25), (66), (85), (88) *impact*; (16), (21), (62), (68), (85), (92) *economy*; (52), (54), (55), (56), (100) *Crimea*; (25), (39), (43), (68), (69) *poverty*; (26) *damage*; (28), (89) *hardship*; (59), (60) *rival*; (32), (37), (42), (45), (57), (66) *conflict*; (33) *victims*; (36), (98) *Turkey*; (42) *terrorism*; (43), (44), (97) *violence*; (43), (51) *power*; (17), (43), (59) *corruption*; (45), (46), (47), (80), (89) *Iran*; (45), (78) *Washington*; (71)

*decrease*; (74), (89) *inflation*; (35), (98) *catastrophe*; (57), (78), (80), (81), (100) *sanctions*; (10), (46), (96) *threat*; (51), (93) *Belarus*; (78), (81), (86), (87), (92) *default*; (88) *deficit*; (52), (54), (56), (57) *annexation*; (53) *devaluation*, тощо.

Раніше ми вже визначили, що явище кризи стосується різних сфер людської діяльності та виявили ключові домени, що репрезентують концептуальні референти КРИЗИ, такі, як: ПОЛІТИКА, ЕКОНОМІКА та ФІНАНСИ і ЕКОЛОГІЯ. Отже, для кожної сфери ми визначили свої найбільш уживані іменники. Наприклад, найбільш вживаними іменниками, що стосується екології стали лексеми *loss* та *climate change*. Продемонструємо це на прикладах:

(65)*Delegates from 193 nations have opened a UN meeting in Japan to discuss how to address Earth's dramatic loss of animal and plant species. (RL: URL)*

Лексема *loss* вживається у значенні «зникнення, втрата» та підсилюється прикметником *dramatic*, аби показати всю серйозність ситуації та її кризовий характер.

(23)*While climate change is increasingly viewed as a global emergency, its perils have largely been downplayed in Ukraine. (KP: URL)*

Лексема *climate change* має значення «зміна клімату». У прикладі йдеться про те, що в Україні проблему кліматичних змін досі применшують, так і було в інших країнах раніше, проте, у сучасному дискурсі опис проблем, пов'язаних з екологією підсилюють лексичними одиницями, що вказують на невідкладність рішучих дій: *a global emergency*.

Серед найбільш вживаних іменників, що стосуються внутрішньої та зовнішньої політики такі лексеми, як: *pandemic*, *migration*, *protest*. Проілюструємо це на прикладах:

(28)*The coronavirus pandemic has left millions of people in Central Asia dependent on remittances from family members working in Russia facing extreme financial hardship and an uncertain future. (RL: URL)*

Лексема *pandemic* стала часто зустрічатися у газетному дискурсі 2020 року та стосується вірусу Covid-19. Пандемія коронавірусу стала однією з найпопулярніших тем для обговорення та часто супроводжується перекручуванням фактів та створення міфів. Поширення вірусу стало серйозним викликом для всіх держав світу і має наслідки для всіх сфер людської діяльності. Це лише загострило проблеми, які виникли раніше, наприклад з мігрантами:

(3)*The combination proved explosive, pushing frustrations over a tipping point this week, when some camp residents burned down the Moria camp during a protest over their quarantine, a desperate act that has challenged Europe's leaders once again to come up with a lasting solution to the migration crisis.* (NYT: URL)

У фрагменті поряд з такою лексемою як *quarantine*, що демонструє реалії у всьому світі, концепт КРИЗА вербалізується такими лексичними одиницями, як *a tipping point* «критична точка», *a desperate act* «відчайдушна дія» та гіперболічний епітет *explosive* «вибухонебезпечний», аби показати, що ситуація набула найбільшого загострення. Також у прикладі є ще один з найбільш вживаних іменників *protest* «протест», що також відбиває настрої не лише мігрантів, які опинилися у скрутному становищі, але й інших верств населення. Громадяни різних держав протестували проти продовження карантину, хоча лексема *protest* стосується і питань внутрішньої політики, які не пов'язані з пандемією. Продемонструємо це на наступному прикладі:

(73)*But a crisis of legitimacy—the most serious since the 2009 crackdown on peaceful protesters challenging a disputed presidential election—could lead to a lower turnout than usual that would damage the clerical establishment even further.* (RL: URL)

У даному прикладі ситуація стосується президентських виборів і чи відповідає їх проведення законам: *a crisis of legitimacy*. Засобом вербалізації концепту КРИЗА є також термін *damage* «шкодити».

Пандемія коронавірусу вплинула і на економіку. Продемонструємо це на наступному прикладі:

(21) *According to the International Labor Organization, 5 to 25 million people might end up unemployed as a result of the pandemic's impact on the global economy.* (KP: URL)

У прикладі знову наявна лексема *pandemic*, але ще одним часто використовуваним іменником є *unemployed* «безробітний», що пояснює вплив пандемії на економіку, адже багато людей залишилися без роботи та можливості забезпечувати свої сім'ї.

Проте, крім проявів гуманітарної кризи, які стосуються внутрішньої політики кожної держави і скоріше об'єднують представників різних країн, є політичні кризи, які стосуються урядів різних держав, тобто є об'єктами зовнішньої політики і виявляються у конфліктах та навіть відкритих військових діях. Серед іменників, що стосувалися зовнішньої політики, найбільш вживаними є: *conflict, violence, annexation*. Наприклад:

(42) *The UN chief also told world leaders that the planet was facing a climate crisis, spreading terrorism, "exploding" inequality, and "the alarming possibility" of a conflict in the Persian Gulf.* (RL: URL)

Лексема *conflict* має значення «конфлікт», який став дуже імовірним (*the alarming possibility*). У даному фрагменті засобами вербалізації концепту КРИЗА є також терміни *terrorism*, який поширюється, тому ситуація вимагає прийняття рішень, як і у випадку з екологічними проблемами, що постійно загострюються *climate crisis*, а також проблема гендерної та расової нерівності "*exploding*" *inequality*.

Військові конфлікти, коли страждає мирне населення, завжди отримують негативну оцінку в пресі, та містять такі лексеми, як: *violence, destruction, cruelty, inhumanity, poverty*:

(43) *Ghani and Abdullah's weak and unwieldy national-unity government (NUG) has proved unable to curb soaring violence, alleviate entrenched poverty, or tackle rampant government corruption since coming to power.* (RL: URL)

У прикладі йдеться про нездатність новообраного уряду владнати проблеми, що були в Афганістані, а засобами вербалізації досліджуваного

концепту КРИЗА є вільні сполучення *soaring violence, entrenched poverty, government corruption*.

Важливою для світової спільноти також є тема подій на Сході України та анексія Криму:

(56)*Russia's annexation of Ukraine's Crimea region in March 2014 led to a serious rift between Moscow and the West and its subsequent turn toward its eastern neighbor.* (RL: URL)

У прикладі засобом вербалізації концепту КРИЗА є вільне словосполучення *a serious rift* «серйозна тріщина у відносинах» та топонім *Moscow*.

У прикладах, які ми відібрали широко використовуються власні назви, які часто є засобами репрезентації нашого досліджуваного концепту КРИЗА. У таких ситуаціях КРИЗА—є КОНФЛІКТ між двома або більше державами. Наприклад:

(100)*Russia's imports and exports grew steadily after Putin became president but experienced two significant drops: one in 2009 following the global financial crisis and the Russia-Georgia war and another one in 2015 after Russia forcibly annexed Crimea a year earlier and faced harsh economic sanctions by the West.* (RL: URL)

Даний фрагмент містить відразу чотири актанти, що є репрезентантами концепту КРИЗА: Росія, Грузія, Україна, Захід- європейські країни та США. Також засобами вербалізації досліджуваного концепту є такі словосполучення, як *significant drops* «значні спади», що характеризує проблеми в економіці Росії, *the Russia-Georgia war*— збройний конфлікт між Росією та Грузією, *forcibly annexed Crimea* «насильно анексувала Крим», *harsh economic sanctions* «жорсткі економічні санкції», які були запроваджені європейськими країнами та США проти Росії.

Бажання Росії втручатися у внутрішню політику інших держав видно також на прикладі Білорусі, де зараз розгорнувся політичний конфлікт:

(51) *Now in its 19th day, Belarus's political crisis has slipped toward a potentially more dangerous phase with President Vladimir Putin signaling the possibility of deploying a Russian security force to help buttress Alexander Lukashenko's grip on power. (BN: URL)*

Досліджуваний концепт репрезентує ім'я президента Білорусі *Alexander Lukashenko*, а також словосполучення *security force* та *more dangerous phase*, що вказує на максимальну напруженість та кризовість ситуації.

(98) *The United Nations has warned of a humanitarian catastrophe as hundreds of thousands of Syrian civilians flee the area, most of them bound for Turkey. (RL: URL)*

У даному прикладі йдеться про конфлікт між Сирією та Туреччиною, засобом вербалізації концепту КРИЗА слугує словосполучення *a humanitarian catastrophe* «гуманітарна катастрофа». Також у реченні йдеться про втечу сирійських мирних громадян з районів, де розгортаються бойові дії *Syrian civilians flee the area*, що призвело до загострення міграційної кризи, про яку ми вже зазначали вище.

Ще одним прикладом напружених відносин на Близькому Сході є конфлікт Ірану та США, що триває вже протягом довгого часу:

(45) *Washington has said it does not want armed conflict with Iran but that all options remain on the table, including war, in retaliation for Tehran's alleged involvement in the attack. (RL: URL)*

У даному фрагменті репрезентантом досліджуваного концепту КРИЗА є термін *armed conflict* «збройний конфлікт», а також лексеми *war* «війна» і *retaliation* «помста», це свідчить про високу напругу у відносинах держав, де складно подолати непорозуміння.

Ще одним прикладом використання топонімів, як репрезентантів досліджуваного концепту КРИЗА є фрагмент про відносини Венесуели та США:



(78)*Russia* came to *Venezuela's* rescue last year with a debt restructuring deal after the country was driven to the verge of default by falling oil prices and tough sanctions imposed by the United States to counter what Washington sees as *Maduro's* increasingly autocratic grip on his nation. (RL: URL)

У пресупозиціях висловлювання міститься інформація про те, що між Венесуелою та США конфлікт, як і між США та Росією, що спричинило кризову ситуацію у цих країнах, проти яких США застосували санкції. Репрезентантом концепту КРИЗА у даному фрагменті є також термін *default* «дефолт», сполучення слів *falling oil prices* «падіння цін на нафту», *tough sanctions* «жорсткі санкції» та *autocratic grip* «автократична влада», що більше стосується внутрішньої політики Венесуели.

У сучасному англійськомовному дискурсі частотність використання власних назв *Russia* та *United States* або *Washington* дуже висока, що пов'язано з бажанням цих країн втручатися у внутрішню та зовнішню політику інших держав та контролювати їх.

У нашій роботі найбільш частотними прикметниками для репрезентації досліджуваного концепту КРИЗА є: (1) *frustrated*; (3) *explosive*; (1) *deplorable*; (3) *desperate*; (5) *cataclysmic*; (4), (5), (22), (30), (47), (63), (69), (90), (94), (100) *economic*; (10), (36), (41), (56), (73) *serious*; (11), (17), (43), (59) *corrupt*; (11), (16), (28), (58) *dependent*; (11), (17), (44), (51), (59), (60) *political*; (20) *low-income families*; (25) *far-reaching effects*; (28) *extreme*; (28) *uncertain*; (35), (97), (98) *humanitarian*; (19) *external debt*; (85) *long-lasting impact*; (67) *widespread discontent*; (65) *dramatic*; (55) *occupied*; (21), (23), (25), (63), (88), (92) *global*; (66) *ongoing*, тощо.

За результатами нашого дослідження, найбільш уживаними виявилися прикметники, які характеризують явища за приналежністю до певної сфери діяльності: *economic*, *health*, *political*, тощо.

Також часто вживаними є прикметники, які характеризують явище, як таке, що вимагає швидких дій та рішень, бо доведено до критичної точки: *cataclysmic*, *extreme*, *catastrophic*, *explosive*. Наприклад:

(28)*The coronavirus pandemic has left millions of people in Central Asia dependent on remittances from family members working in Russia facing extreme financial hardship and an uncertain future. (RL: URL)*

Засобом вербалізації досліджуваного концепту КРИЗА є словосполучення *coronavirus pandemic* «пандемія коронавірусу», *uncertain future* «невизначене майбутнє» та *extreme financial hardship* «надзвичайні фінансові труднощі», де епітет *extreme* є гіперболічним та характеризує кризу саме як різке загострення ситуації.

Ми також визначили найбільш частотні дієслова-вербалізатори концепту КРИЗА: (3), (73) *to challenge*, (61), (86), (87), (100) *to face*, (6), (92) *to respond*, (4), (85) *to recovery*, (54), (88) *to increase*, (6) *to be forced*, (59) *to silence*, (89) *to struggle*, (11) *to violate*, (48) *to erupt*, (68) *to enforce*, (15) *to need*, (21) *to end up*, (67) *to reject*, (18), (22), (34) *to cause*, (23) *to downplay*, (29) *to cut*, (29) *to take action*, (29) *to demand*, (20), (77) *to be hit*, (34), (92) *to avoid*, (36), (85) *to risk*, (37) *to devastate*.

Найбільш частотними у англійськомовному газетному дискурсі дієслова, які репрезентують досліджуваний концепт показують процес зіткнення з кризовим явищем, та вихід з умов, що склалися. Продемонструємо це на наступних прикладах:

(87)*But Turkmenistan's government also appears to be employing a default tactic when faced with a crisis: Don't talk about it. There has been no official acknowledgement of this freak storm or its negative effects, and no request for outside help. (RL: URL)*

У прикладі йдеться про тактики боротьби з кризою у Туркменістані. Зіткнення з кризовими явищами описується дієсловом *to face*.

(34)*It is important to avoid actions that may further destabilize the region, escalate tensions, and cause more human suffering. (RL: URL)*

У даному фрагменті описується протилежне явище—спроба запобігти *to avoid* критичному погіршенню ситуації в регіоні.



## Висновки до розділу 2

Результати проведеного дослідження дозволяють сформулювати наступні висновки.

1. У сучасному англійськомовному дискурсі серед ключових доменів, які репрезентують концептуальні референти досліджуваного концепту КРИЗА: ПОЛІТИКА, ЕКОНОМІКА та ЕКОЛОГІЯ. Аналіз показав, що в сфері економіки та фінансів криза пов'язується з банкрутством банків та явищем дефолту. У сфері екології криза—це різне зниження популяції тварин та зникнення рослин. У політиці криза передбачає конфлікти всередині правлячої верхівки та конфлікти держав між собою. Політична криза може перерости в гуманітарну та мати негативний вплив на всі сфери життя людей.

2. На основі аналізу референтів концепту КРИЗА вдалося відтворити стереотипну модель досліджуваного концепту, де є ситуація з загрозою, причини, які цьому передували, і дана ситуація впливає певним чином на актантів та викликає в них емоції.

3. Лексичні одиниці на позначення концепту КРИЗА становлять суттєву складову газетних текстів. Лексичні одиниці на позначення досліджуваного концепту поділяються на: прості, похідні—префіксальні, суфіксальні та префіксально-суфіксальні, композити та складні словосполучення.

4. Концепт КРИЗА отримує своє вербальне втілення, в основному, через метафори, які є головним способом розкриття його змісту. Даний концепт вербалізується переважно через іменники *conflict*, *war*, *default*, *devaluation*, *devastation*, *occupation*, *protest*, тощо.

## РОЗДІЛ 3

### СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТУ КРИЗА В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

#### 3.1 Способи еквівалентного відтворення вербалізаторів концепту КРИЗА українською мовою

За С.Є.Максімовим переклад—це двоступеневий процес міжкультурної та міжмовної комунікації, коли перекладач створює новий текст мовою перекладу на основі проаналізованого та перетвореного твору мовою оригіналу.

Зважаючи на різницю в формальних семантичних системах мови оригіналу та мови перекладу, перекладач повинен володіти вмінням робити якісні та різноманітні міжмовні перетворення задля досягнення перекладацької еквівалентності. Дані міжмовні перетворення і є перекладацькі трансформації. Крім цього, текст перекладу повинен у максимальному обсязі передавати всю інформацію, що міститься у тексті мовою оригіналу, а також важливо дотримуватися норм мови перекладу. Головне завдання перекладача в тому, щоб створити текст, який буде максимально наближений до вихідного з точки зору структури, семантики та впливу на читача перекладу. Проте, не завжди вдається знайти мовні паралелі, тобто, семантичні та структурні аналоги.

Перекладацькі трансформації—це в першу чергу операції по перетворенню початкового тексту, що полягають у зміні формальних або семантичних компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, тому відносяться до процесуальної сторони діяльності перекладача.

С.Є.Максімов виділяє такі перекладацькі трансформації: лексико-семантичні (конкретизація, смисловий розвиток, генералізація, модуляція і диференціація), граматичні ( додавання, вилучення, граматичні заміни і транспозиція), а також лексико-граматичні (цілісне перетворення, компенсація та антонімічний переклад).

Л.Латишев виділяє аж 6 типів перекладацьких трансформацій: морфологічні, лексичні, синтаксичні, семантичні, стилістичні та перекладацькі трансформації змішаного типу.

У нашому дослідженні ми також опираємось на класифікацію, яка представлена В.Комісаровим, де науковець виділив три типи трансформацій: лексичні ( калькування, транскрипція та транслітерація), лексико-граматичні ( описовий переклад, компенсація, антонімічний переклад, додавання та вилучення), та граматичні (об'єднання речень, членування речень, дослівний переклад та граматичні заміни).

Як вже було зазначено, головна мета перекладача— це досягнення еквівалентності, тобто збереження змістовної семантичної, стилістичної, функціонально-комунікативної та, звісно, змістовної інформації, яка була у вихідному тексті. Те, наскільки близькими можуть бути оригінал та текст перекладу залежить від особливостей культур, мов, часу, в якому створювався оригінал, та коли його перекладають та від таланту самого перекладача, тому розрізняють досягну еквівалентність та перекладацьку. Досяжна еквівалентність означає спільність змісту, а от перекладацька— реальну змістовну близькість тексту перекладу до тексту оригіналу.

Еквівалентом можемо вважати постійну відповідність лексичної одиниці вихідного тексту лексичній одиниці тексту перекладу, що, зазвичай, не залежить від контексту. До лексико-семантичних розрядів слів, де є повна відповідність лексичного значення належать власні назви:

(61)*Years after the Syrian refugee crisis subsided, asylum seekers from other nations face even higher obstacles to enter Europe, which is more ambivalent about accepting them than ever.* (NYT: URL) — Через роки після того, як сирійська криза біженців стихла, шукачі притулку з інших країн стикаються із ще складнішими перешкодами для проникнення в Європу, що сприймається як ніколи неоднозначно.

У фрагменті, наведеному вище політичний термін з власною назвою *Syrian refugee crisis* частково транскодується в перекладі «сирійська», а частково перекладається «криза біженців». Власні назви, у яких повний збіг лексичних значень можуть бути не лише географічними, але і особовими:

(10)*So far, the protests do not seem to pose a serious threat to President Volodymyr Zelensky's administration.* (KP: URL) — Поки що протести не загрожують серйозно адміністрації президента Володимира Зеленського.

У даному прикладі транскодування використане для передачі імені президента України у словосполученні *Volodymyr Zelensky's administration*.

До лексико-семантичних розрядів слів, де є повна відповідність лексичного значення належать також числівники:

(40)*War, drought, and food insecurity has adversely affected more than 10 million people in Afghanistan.* (RL: URL) — Війна, посуха та проблеми з продовольством негативно вплинули на понад 10 мільйонів людей в Афганістані.

У даному прикладі словосполучення *10 million people* з числівником 10 має також прагматичну мету показати читачеві, наскільки великі масштаби катастрофи, адже у Афганістані близько 30 мільйонів людей, і аж третина з них у кризовому становищі.

До розрядів слів з повною відповідністю лексичного значення слід також віднести терміни, що зустрічаються у сфері політики та економіки:

(53)*Foreign direct investment to Ukraine fall by \$2.37 bln in 2015 due to hryvnia devaluation, largest growth seen from Russia.* (RL: URL) — Прямі іноземні інвестиції в Україну в 2015 році зменшились на 2,37 млрд доларів через знецінення гривні -зараз найбільше зростання інвестицій спостерігається з боку Росії.

Термін *devaluation* має свій український відповідник «знецінення», хоча часто можна зустріти і переклад «девальвація».

Сьогодні зростає інтерес до публіцистичного дискурсу, а газети не вважаються чимось застарілим, адже їх можна читати й онлайн. Газетний дискурс дає можливість людям бути добре обізнаними про події в світі, навіть, якщо вони не володіють іноземними мовами та формувати своє ставлення до ситуацій, що складаються та осіб, як причетні до даних ситуацій. Неточності в перекладі чи перекручування фактів у текстах цього дискурсу може призвести до серйозних наслідків аж до виникнення конфліктів.

Автор газетного тексту, маючи намір передати будь-яку інформацію, орієнтується на прагматичний контекст, в якому буде сприйнята інформація, закладена в дискурсі. Таким чином, одним з найважливіших параметрів газетного тексту є його адресність, тобто орієнтація на певного одержувача інформації.

Одержувач перекладеного тексту має власну культурну традицію і перебуває в характерних для себе соціокультурних умовах. Перекладач повинен брати це до уваги та намагатися адаптувати текст перекладу, аби реципієнт міг його легко сприйняти.

Автори статей часто використовують метафори, неологізми, сленг та гру слів, щоб зацікавити читача та зробити текст яскравішим. Метафора—це розкриття сутності одного явища через інше, подібне. Питання про метафоричні значення недостатньо розглянуто, адже в традиційному розумінні дослідження метафори пояснювали виникнення переносних значень. Проте, дослідження метафори у когнітивній лінгвістиці дають можливість осмислити процеси засвоєння, переробки і трансформації знань про оточуючий світ, а також визначає механізми створення нових ідей та значень слів.

Метафори в залежності від функцій та властивостей поділяють на: лексичні, граматичні та фразеологічні (за мовним рівнем); загальностильові та індивідуально-стильові (за стилістичним); прості і розгорнуті (за структурою); за граматичними характеристиками; за функціональним рівнем;

за тематикою (живе-неживе, абстрактне-конкретне) та за подібністю ( колір, зовнішній вид, тощо). Наприклад: економічний інсульт, рекордні показники виробництва, політична рулетка, тощо.

(4)*Overnight, with the election less than two months away, a historic economic crisis transformed America's presidential race, testing both candidates on who best could lead the nation to recovery.* (NYT: URL) —За одну ніч, після виборів, що пройшли менше як два місяці тому, економічна криза перетворила американську президентську гонку, перевіряючи обох кандидатів на те, хто найкраще допоможе нації одужати.

У даному прикладі вибори уподібнюються гонці *presidential race*, а криза, в яку потрапили американці—хворобі, і коли кризи позбудуться, то нація одужає *lead the nation to recovery* і ми вирішили зберегти ці метафори у перекладі, використавши перекладацьку трансформацію калькування.

### **3.2 Перекладацькі прийоми та трансформації для перекладу вербалізаторів концепту КРИЗА**

При перекладі текстів, що належать до різних функціональних стилів мови використовуються різні типи трансформацій.

Лексичні трансформації використовують, якщо у тексті оригіналу наявні нестандартні мовні одиниці, тобто, власні імена, які є лише у мові оригіналу, предмети, поняття та явища, які характерні лише для вихідної культури—реалії, а також сленгізми, професійна термінологія та інші лексеми, які відсутні у мові перекладу або ж мають іншу структурно-функціональну впорядкованість.

У цьому випадку завдання перекладача—знайти нову номінацію мовою перекладу, а не іншомовне позначення слова. Тут необхідно здійснити переклад на формально-звуковому рівні і застосувати такі перекладацькі

трансформації: транскодування ( транслітерація, транскрипція, адаптивне і змішане транскодування).

**Транскодування**—це передача звукової або графічної форми лексичної одиниці засобами алфавіту мови перекладу. Наприклад:

(54)*The dollar rate in Ukraine has increased three-fold since 2014, while Ukraine's hryvnia has devalued because of the annexation of Crimea and the occupation of Ukraine's industrial part.* (RL: URL) — З 2014 року курс долара в Україні зріс утричі, тоді як гривня знецінилася через анексію Криму та окупацію промислової частини України.

У даному реченні літерами мови перекладу передається звукова форма слова *dollar* вихідної мови.

(1)*Already frustrated at the deplorable conditions, inhabitants' anger was compounded by coronavirus lockdown restrictions.* (NYT: URL) — Жителі уже були розчаровані жалюгідними умовами, а тепер їх гнів посилювався через локдаун у зв'язку з пандемією коронавірусу.

У даному прикладі при перекладі було використане змішане транскодування—застосування транскрибування із елементами транслітерування. Структура даного неологізму складніша, та містить два складники *lock* та *down*, проте лексема успішно передана засобами української мови та повністю відображає реалії сучасності.

Під час аналізу речень сучасного англійськомовного дискурсу було виявлено, що вербалізатори концепту КРИЗА часто перекладаються за допомогою транскодування, особливо, коли відбивають нові явища сучасності.

**Калькування**—це трансформація, у якій переклад здійснюється шляхом заміни складових частин оригіналу—слів чи морфем. Ця трансформація використовується, зазвичай, для перекладу складних слів та термінів, може застосовуватися лише для одного компонента складного

слова. Суть калькування у створенні нового слова чи стійкої мовної одиниці, яка має таку ж структуру, як і вихідна одиниця оригіналу.

(11)*Ukraine's unreformed, corrupt and politically dependent judiciary is notorious for making absurd rulings, using shady schemes and routinely violating the law and common sense.* (KP: URL) — Нереформована, корумпована та політично залежна судова система України відома тим, що приймає абсурдні рішення, використовуючи тіньові схеми та регулярно порушуючи закон та здоровий глузд.

(29)*Over 2,000 people joined the climate strike in Kyiv last September, demanding the government take action to cut emissions.* (KP: URL) — Понад 2000 людей долучились до кліматичного страйку в Києві у вересні минулого року, вимагаючи від уряду вжити заходів щодо скорочення викидів.

(26)*Hoti said there had been an unprecedented campaign against the United States, adding that anti-Americanism had been what he called the greatest damage that has happened to Kosovo in 30 years of efforts for freedom and independence.* (RL: URL)— Хоті заявив, що це була безпрецедентна кампанія проти Сполучених Штатів, додавши, що антиамериканізм став найбільшою шкодою для Косово за останні 30 років боротьби за свободу та незалежність.

Часто калькування та транскрипція використовуються одночасно у процесі перекладу, це також може супроводжуватися зміною порядку лексичний одиниць. Калькування—це частково запозичення, адже перекладач запозичує з мови оригіналу синтагму та буквально перекладає її елементи. Калькування більше характерне для художніх творів, а саме—для перекладу антропонімів, аби передати також і характеристики героя, закладені в імені. У газетних текстах калькування зустрічається набагато рідше.

Лексико-семантичні трансформації—це заміна окремих лексичних одиниць іншими, які не є їхніми словниковими еквівалентами.



Лексико-семантичні трансформації базуються на прийомах логічного мислення і розкривають значення слова тексту оригіналу у контексті, аби визначити найдоцільніший відповідник. Сутність цих трансформацій у заміні лексеми з тексту оригіналу словом чи словосполученням, які реалізують сему цієї одиниці мови оригіналу.

Такі трансформації застосовуються у випадках, коли лексичні одиниці мови вихідного тексту не можуть використовуватися у тексті перекладу через невідповідність з погляду контексту та значення. Серед причин, які зумовлюють використання лексико-семантичних трансформацій можна виділити: різницю у змістовому обсязі лексичної одиниці, значення слова в контексті, відмінність у сполучуваності, різні ознаки у одного і того ж явища.

Якщо говорити про виділення різних ознак у одного і того ж явища—це різне бачення предметів дійсності у двох різних культурах, це базується на виділенні в слові двох різних ознак. Наприклад, порівняємо *glasses* та окуляри: у англійській лексемі звертається увага на матеріал, з якого зроблений даний предмет, тоді як в українській лексемі акцент робиться на призначення даного предмету. Такий мовний факт часто зустрічається.

Друга причина, яка зумовлює використання лексико-семантичних трансформацій—це різниця у змістовому обсязі лексичної одиниці, адже немає за змістом абсолютно однакових слів. Відмінність в семантичній структурі слова зумовлена різними факторами, серед яких: відмінності у вживанні слова, різна сполучуваність з іншими словами, інакше функціонування лексеми в мові. Дуже часто основне значення слова англійською мовою ширше за український відповідник. Наприклад, слово *point* може визначати широке коло понять і предметів: точка, пляма, момент, пункт, місце, тощо. Кожна сфера, де воно вживається відповідає окремому значенню. Проте, кожен лексико-семантичний варіант в англійській мові не покривається одним українським відповідником.

**Смисловий розвиток**—це трансформація , що є контекстуальною заміною, коли в перекладі використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається.

(27)*The dire situation has prompted some Russian experts to call on Moscow to allow tens of thousands of migrant workers to enter Russia despite the lockdown in order to save the harvests.* (RL: URL) — Сумна перспектива спонукала деяких російських експертів закликати Москву дозволити десяткам тисяч трудових мігрантів в'їхати до Росії, незважаючи на блокування, з метою збереження врожаю.

(97)*The pandemic's devastating effect, combined with the continued high levels of violence, has brought one of the world's poorest countries to the brink, the office of the Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction (SIGAR) said in its quarterly report, warning that the country "is headed for a humanitarian disaster.* (RL: URL) — "Руйнівний ефект пандемії в поєднанні з високим рівнем насильства довели одну з найбідніших країн світу до повного занепаду, про що йдеться у щоквартальному звіті офісу Спеціального генерального інспектора з питань відновлення Афганістану (SIGAR), він попереджає, що країна " прямує до гуманітарної катастрофи ".

(93)*With Belarus facing a shaky future after a disputed election sparked a wave of protests and a brutal crackdown by authoritarian President Alyaksandr Lukashenka's government, Russia appears eager to keep the smaller country, a longtime ally, firmly in its orbit.* (RL: URL) — Поки Білорусь чекає невизначене майбутнє після того, як спірні вибори спричинили хвилю протестів та жорстоких репресій з боку уряду авторитарного президента Олександра Лукашенка, Росія, схоже, прагне утримати та контролювати свого давнього союзника.

**Генералізація**—це заміна слова мови оригіналу з вузькою семантикою словом мови перекладу з ширшою семантикою. Генералізація у газетному

дискурсі дозволяє пом'якшити значення лексичних одиниць, що допомагає уникнути дискримінації осіб. Також генералізація застосовується при перекладі словосполучень та слів, аби спростити сприйняття тексту перекладу.

(100)*Russia's imports and exports grew steadily after Putin became president but experienced two significant drops: one in 2009 following the global financial crisis and the Russia-Georgia war and another one in 2015 after Russia forcibly annexed Crimea a year earlier and faced harsh economic sanctions by the West.* (RL: URL) — Економіка Росії постійно зростала після того, як Путін став президентом, але зазнала двох значних падінь: одне в 2009 році після світової фінансової кризи та російсько-грузинської війни, і інше в 2015 році після того, як Росія примусово анексувала Крим роком раніше і зазнала жорстких економічних санкцій з боку Заходу.

**Конкретизація**—це трансформація, яка передбачає заміну слова з більш широким значенням у мові вихідного тексту словом з більш вузьким значенням у мові перекладу. Коли перекладач застосовує конкретизацію, це часто призводить до підвищення рівня експресивності висловлювання та підвищення рівня впливу на читача.

(2)*The camp's inhabitants had for years resented the squalid conditions and the endless delays in resolving their fates.* (NYT: URL) — Мігранти роками були незадоволені жалюгідними умовами та нескінченними затримками у вирішенні їхньої долі.

У даному прикладі словосполучення *the camp's inhabitants* було конкретизовано та перекладено «мігранти», щоб уточнити, які проблеми мають ці люди і що це є криза мігрантів, тому вони живуть в жахливих умовах у таборах.

Граматичні трансформації—це перетворення структури речення у процесі перекладу згідно з нормами мови перекладу. Вони передбачають

заміну в процесі перекладу граматичних форм і структур одиниць вихідної мови формально нееквівалентними формами та структурами мови перекладу при збереженні змістовної відповідності між ними. До граматичних трансформацій належать транспозиція (перестановка), граматичні заміни, додавання та вилучення.

**Граматична заміна**—це трансформація, яка використовується для отримання адекватного перекладу в тих випадках, коли засіб реалізації експресивності вимагає перекладу, що передбачає заміну частини мови, форми лексеми або члена речення. Під граматичними замінами розуміємо заміну слова, що належить до однієї частини мови, словом, що належить до іншої (морфологічні заміни), або ж заміну однієї синтаксичної конструкції іншою (синтаксичні заміни).

Синтаксичні заміни передбачають заміну однієї синтаксичної конструкції іншою. Такі перекладацькі трансформації передбачають заміну категорії числа, часу тощо, а також переструктурування речення відповідно до норм мови перекладу.

Найбільш значна частина граматичних замінів, належить до морфологічних замінів, тобто, замінів слова, що належить до однієї частини мови, лексемою, що належить до іншої частини мови:

(8)*They reached a boiling point in recent days when the authorities placed the entire camp under a medical lockdown after at least 35 residents tested positive for the coronavirus.* (NYT: URL) — Вони досягли точки кипіння в останні дні, коли влада оголосила про локдаун для всіх жителів табору після того, як принаймні у 35 його жителів виявили позитивний результат на коронавірус.

У даному прикладі образний вислів *a boiling point* перекладено як «точка кипіння».

(10)*So far, the protests do not seem to pose a serious threat to President Volodymyr Zelensky's administration.* (KP: URL) — Поки що протести не загрожують серйозно адміністрації Президента Володимира Зеленського.

**Транспозиція або перестановка**—це зміна порядку слів у реченнях та окремих фразах через структурні розбіжності у вираженні теми та реми у різних мовах. Найчастіше транспозиція у процесі перекладу відбувається у словосполученнях.

(5)*With its staggering death toll, surging unemployment and economic devastation, the Covid-19 crisis confronting the nation today is far more cataclysmic than the 2008 meltdown.* (NYT: URL) — Криза, спричинена пандемією Covid-19, з яким сьогодні стикається нація, є набагато більш катаклізмом, ніж криза 2008 року, з її величезною смертністю, зростанням рівня безробіття та економічними руйнуваннями.

(12)*Late last year, a third of companies cited labor shortages as being one of the key factors limiting production, according to business surveys.* (KP: URL) — Наприкінці минулого року, згідно з бізнес опитуваннями, третина компаній назвала дефіцит робочої сили одним із ключових факторів, що обмежує виробництво.

(14)*Ukraine ranks 12th in the world in terms of population decline, according to World Bank data.* (KP: URL) — За даними Світового банку, Україна посідає 12 місце у світі за скороченням населення.

(20)*Those who are hit hardest are low-income families, service workers, manual laborers, creative class professionals, the elderly and the disabled.* (KP: URL) — Найбільше постраждали сім'ї з низьким рівнем доходу, працівники сфери обслуговування, люди, які працюють фізично, працівники держслужб, люди похилого віку та з обмеженими можливостями.

(21)*According to the International Labor Organization, 5 to 25 million people might end up unemployed as a result of the pandemic's impact on the global economy.* (KP: URL) — За даними Міжнародної організації праці, в результаті впливу пандемії на світову економіку від 5 до 25 мільйонів людей можуть опинитися безробітними.

(28)*The coronavirus pandemic has left millions of people in Central Asia dependent on remittances from family members working in Russia facing extreme financial hardship and an uncertain future.* (RL: URL)— Мільйони людей у Центральній Азії через пандемію коронавірусу залежать від грошових переказів членів родини, що працюють у Росії, та стикаються з надзвичайними фінансовими труднощами та невизначеним майбутнім.

(74)*Russia was dealing with an inflation rate of more than 85 percent after the financial crisis in 1998.* (RL: URL)— Після фінансової кризи 1998 року Росія стикалася з рівнем інфляції понад 85 відсотків.

(65)*Delegates from 193 nations have opened a UN meeting in Japan to discuss how to address Earth's dramatic loss of animal and plant species.* (RL: URL) — У Японії делегати 193 країн відкрили засідання ООН, на якому обговорили шляхи боротьби з різкими втратами різних видів тварин і рослин.

**Вилучення або опущення**—це трансформація використовується для слів, які є семантично зайвими, їхнє використання в перекладі не потрібне, або ж є порушенням мовних норм. Слова, які опускаються не несуть в собі важливого інформаційного навантаження. В більшості випадків їх значення комплексно відновлюється у перекладі, адже це усунення тих тавтологічних або ж плеонастичних лексичних елементів, які є частинами імпліцитного сенсу тексту за нормами мови перекладу.

(9)*Thousands of protesters have taken to the streets over various issues: the prospect of agricultural land sales, relations with Russia, the National Bank of Ukraine and other issues.* (KP: URL) — Тисячі протестуючих вийшли на вулиці через різні проблеми: продаж землі сільськогосподарського призначення, відносини з Росією, Національний банк України та інше.

(26)*Hoti said there had been an unprecedented campaign against the United States, adding that anti-Americanism had been what he called the greatest damage that has happened to Kosovo in 30 years of efforts for freedom and independence.* (RL: URL) — Хоті заявив, що це була безпрецедентна кампанія проти

Сполучених Штатів, додавши, що антиамериканізм став найбільшою шкодою для Косово за останні 30 років боротьби за свободу та незалежність.

(56)*Russia's annexation of Ukraine's Crimea region in March 2014 led to a serious rift between Moscow and the West and its subsequent turn toward its eastern neighbor.* (RL: URL) — Анексія Росією Криму у березні 2014 року призвела до серйозного розриву між Москвою та Заходом та стала результатом повороту Росії до свого східного сусіда.

(62)*Speaking on September 22 at a summit in New York on the species crisis, UN Secretary-General Ban Ki-moon cautioned that biological diversity is closely linked to the world economy.* (RL: URL) — 22 вересня у Нью-Йорку на саміті, який був присвячений проблемі зникнення видів, Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун застеріг, що біологічне різноманіття тісно пов'язане зі світовою економікою.

(65)*Delegates from 193 nations have opened a UN meeting in Japan to discuss how to address Earth's dramatic loss of animal and plant species.* (RL: URL) — У Японії делегати 193 країн відкрили засідання ООН, на якому обговорили шляхи боротьби з різкими втратами різних видів тварин і рослин.

**Додавання**—це трансформація, яка передбачає введення в переклад лексичних елементів, які не присутні в оригіналі, щоб логічно правильно відобразити зміст речення з вихідного тексту та дотримуватися при цьому мовленнєвих та мовних норм, що прийняті у мові перекладу. При перекладі часто використовується цей тип трансформацій, адже англійська мова тяжіє до спрощення та опущення неважливого, в той час як в українській мові важливі деталі і без уточнень сенс висловлювань втрачається.

Також перекладач може додати висловлюванням образності та підвищити емоційний вплив на читача, додаючи слова чи цілі фрагменти тексту. Додавання може використовуватися з ціллю пояснити справжнє ставлення автора до явища, яке він описує, внести пояснення до оповіді та акцентувати увагу на найважливішому. Ця перекладацька трансформація

допомагає зробити текст більш звичним для українського читача газетних текстів, зняти лексичні труднощі та використовувати такі конструкції та мовні звороти, що типові для реципієнта.

(83)*The closure of Newseum also comes at a time when trust in the media is being undermined by the spread of disinformation and criticism from politicians.*

(RL: URL) — Закриття музею журналістики та новин Newseum також відбувається в той час, коли довіра до ЗМІ підбивається поширенням дезінформації та критикою з боку політиків.

(98)*The United Nations has warned of a humanitarian catastrophe as hundreds of thousands of Syrian civilians flee the area, most of them bound for Turkey.*

(RL: URL) — Організація Об'єднаних Націй попередила про гуманітарну катастрофу, оскільки сотні тисяч сирійських цивільних осіб покидають територію Сирії, і більшість із них прямує до Туреччини.

(79)*Turkmen officials hope the \$1.7 billion project, whose opening was formally marked on June 28, will ease the country's fuel shortages.*

(RL: URL) — Туркменські чиновники сподіваються, що проект на 1,7 мільярда доларів, відкриття якого було офіційно відзначено 28 червня, полегшить наслідки дефіциту палива в країні.

(80)*The move comes amid crippling U.S. sanctions that have resulted in a devastating decline in Iran's oil income — with Iranian President Hassan Rohani complaining earlier this week that Iran is experiencing its most difficult times since the 1979 Islamic Revolution.*

(RL: URL) — Рух продовжується на тлі санкцій США, які покалічили економіку країни та призвели до руйнівного зниження доходів Ірану від нафти - на початку цього тижня президент Ірану Хасан Рохані скаржився, що Іран переживає найважчі часи з часів Ісламської революції 1979 року.

Лексико-граматичні перекладацькі трансформації — це зміни одночасно на лексичному та граматичному рівнях, отже, вони передбачають найсерйозніші зміни у формі висловлювання, але мають на меті зберегти



прагматичну спрямованість. Ці перекладацькі трансформації включають антонімічний переклад, цілісне перетворення та компенсацію.

**Антонімічний переклад** – це трансформація, під час якої перекладач замінює форму слова або словосполучення на протилежне ( негативне на позитивне і навпаки). Зміст одиниці, яка перекладається залишається в більшості випадків незмінним.

(86)*Without such assistance, as many as 20 regions face the prospect of default.* (RL: URL) — З такою допомогою близько 20 регіонів не стикнуться з перспективою дефолту.

**Цілісне перетворення**—це повне переосмислення фрагмента тексту оригіналу.

(69)*Pakistan has already been in lockdown for three weeks, prompting warnings that a prolonged economic halt could push half of the country's population into poverty.* (RL: URL) — З'явилися попередження щодо того, що тривала зупинка економіки штовхне пів країни в злидні, адже у Пакистані вже 3 тижні локдаун.

(91)*Which new behaviors will stick after the COVID-19 crisis ends?* (RL: URL) — Які нові правила збережуться після подолання кризи пандемії коронавірусу?

(70)*There are an estimated 4,000 migrants stranded in Serbia, one of the main transit routes through the Balkans for people fleeing wars and poverty.* (RL: URL) — Сербія є одним з основних транзитних шляхів через Балкани для людей, які рятуються від воєн та бідності і зараз тут застрягло приблизно 4000 мігрантів.

(71)*For the next 10 years we will most likely live in a period of depopulation—that is, a contraction of the population driven by natural decrease.* (RL: URL) — Цілком імовірно що наступні 10 років ознаменуються періодом депопуляції—тобто природного скорочення населення.

(75)*The prime minister has warned that the coronavirus crisis will get worse before it gets better, in a letter being sent to every UK household.* (RL: URL) —

Прем'єр-міністр Великобританії надіслав лист у кожен дім з попередженням про те, що криза коронавірусу поки що буде загострюватися.

### **Висновки до розділу 3**

**Результати проведеного дослідження дозволяють сформулювати такі висновки.**

1. Переклад—це двоступеневий процес міжмовної та міжкультурної комунікації. Для досягнення перекладацької еквівалентності перекладач повинен володіти вмінням робити якісні міжмовні перетворення. Головна мета перекладача—створити текст, що буде максимально наближений до оригіналу. Газетний дискурс має свої особливості, тому це потрібно враховувати при перекладі.

2. Еквівалент—це постійна рівнозначна відповідність, що не залежить від контексту, потрібно розрізняти повні та часткові еквіваленти, адже випадки повної відповідності трапляються рідко.

3. При перекладі вербалізаторів концепту КРИЗА застосовувалися такі лексичні, лексико-семантичні, граматичні та лексико-граматичні трансформації: транскодування, калькування, цілісне перетворення, граматичні заміни, транспозиція, вилучення, додавання, які виявилися найпродуктивнішими.

## ВИСНОВКИ

Концепт КРИЗА став одним з ключових репрезентаторів політекономічної картини світу. Це одна з найбільш соціально та культурно значущих одиниць концептосфери сучасної людини. Аналіз таких базових концептів допомагає осягнути та зрозуміти концептосферу в цілому. На дослідження, опис та моделювання концептів націлена когнітивна лінгвістика.

У сучасній лінгвістиці сформувався три основних підходи до розуміння концепту, які базуються на одному головному положенні, що концепт—це те, що називає зміст поняття. Проте, єдиного визначення терміну «концепт» досі немає, але дослідники виділяють інваріативні ознаки концепту. Під концептом розуміється дискретна комплексна одиниця людського мислення, яка містить певну сукупність знань про те чи інше явище об'єктивної або суб'єктивної реальності, представлене у вигляді чуттєвих даних досвіду, інформаційних даних, а також у вигляді думок і уявлень.

Концепт має складну структуру, яка крім понятійної основи містить соціопсихокультурну складову, яка не лише осмислюється носієм мови, а більше переживається ним, включає в себе асоціації, емоції та конотації.

Досліджуваний концепт КРИЗА пов'язаний з економічною. Політичною та соціальною сферами. Система значень концепту КРИЗА в сучасній українській мові є дуже широкою. Поняття «криза» означає зміну стану, загострення ситуації, можна стверджувати, що даний концепт має негативну конотацію.

Концепт КРИЗА часто функціонує у газетному дискурсі, і має там свої особливі засоби вербалізації. Газетний текст орієнтований на сприйняття і інтерпретацію, суб'єктований, займає особливе місце в пізнавальній діяльності людини і володіє структурною і функціональною цілісністю. Текстам газетних повідомлень притаманні більш складні засоби, які відносяться до більш високого рівня, такі як відносини зв'язності між

реченнями, загальна тематична структура, схематична організація і ряд стилістичних та риторичних параметрів.

Ми виявили, що є кілька ключових доменів, які і репрезентують концептуальні референти КРИЗИ, серед них: ПОЛІТИКА, ЕКОНОМІКА та ФІНАНСИ і ЕКОЛОГІЯ. Поняттєвий зміст концептуального референта КРИЗА в домені ЕКОНОМІКА тлумачиться у таких парцелах як: БАНКІВСЬКІ УСТАНОВИ, ПРОМИСЛОВІСТЬ, РИНОК, БЮДЖЕТ, ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ, ВНУТРІШНЯ ТОРГІВЛЯ, тощо. Відношення між концептами, які входять до парцел і визначають поняттєвий зміст досліджуваного референта КРИЗА у різних сферах. Фінансова криза, зазвичай пов'язана з банкрутством банківських установ. Економічна криза—з дефолтом. Поняттєвий зміст референта ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА зводиться до зменшення природного різноманіття та природні катаклізми, спричинені людською діяльністю. У межах домену ПОЛІТИКА поняттєвий зміст референта КРИЗА осмислюється через конфронтацію політиків та конфлікти між державами. Такі конфлікти призводять до гуманітарної кризи, через яку особливо страждає населення.

Концепт КРИЗА має вербальне втілення, а лексичні одиниці на позначення цього концепту становлять суттєву складову газетного дискурсу. За своєю будовою лексичні одиниці на позначення концепту КРИЗА поділяються на прості, суфіксальні, префіксальні, префіксально-суфіксальні, композити та складні словосполучення. Основний масив досліджуваних лексичних одиниць утворений суфіксальним способом.

Аналіз семантичних засобів вербалізації концепту КРИЗА дав змогу виділити слова, які вживаються на позначення цього концепту в сучасному дискурсі найчастіше : *lockdown, protest, coronavirus, migration, unemployment, bankruptcy, Russia, decline, budget, Syria, instability, climate change, conflict, victims, Turkey, terrorism, violence*, тощо.

Під час перекладу мовних засобів на позначення концепту КРИЗА ми використовували різні способи їх відтворення, куди увійшли власне еквіваленти та аналоги і перекладацькі трансформації для збереження прагматичної функції вербалізаторів досліджуваного концепту.

До лексичних і лексико-семантичних трансформацій, які ми використали, належать: транскодування, калькування, конкретизація, генералізація, смисловий розвиток (модуляція), цілісне перетворення. Лексико-граматичні трансформації представлені такими замінами, як: компресія, декомпресія, антонімічний переклад, описовий переклад та компенсація. До граматичних перекладацьких трансформацій відносять граматичні заміни, транспозиція, додавання й вилучення.

Перекладознавчий аналіз мовних одиниць на позначення концепту КРИЗА дозволяє зробити висновок, що концептуальна метафора—це невід’ємний елемент газетного дискурсу в сфері політики та економіки. Дослідження показало, що словосполучення з метафорами постійно використовується у статтях на політичну та економічну тематику. У випадках, коли неможливо зберегти метафори, перекладач повинен використовувати описовий метод, або ж компенсувати втрату метафоричності іншим способом—ввести в текст додаткові образи, аби підсилити експресію.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Baysha O., Hallahan K. Media framing of the Ukrainian political crisis, 2000–2001 // *JournalismStudies*. 2004. Vol. 5. № 2.
2. Belt T.L. *Metaphor and political persuasion*. Los Angeles, 2003.
3. Bosman J., Hagendoorn L. Effects of literal and metaphorical persuasive messages // *Metaphor and Symbolic Activity*. 1991. Vol. 6(4).
4. Carpenter R.H. America's Tragic Metaphor: Our Twentieth-Century Combatants as Frontiersmen // *Quarterly Journal of Speech*. 1990. Vol. 76.
5. Drulák P. Metaforické plakáty Evropy // *Mezinárodní politika*. 2006. № 4.
6. Hardy V. *Metaphoric Myth in the Representation of Hispanics: A Thesis for the degree of Master of Arts*. Washington, 2003.
7. Geeraerts D. *Cognitive Linguistics: Basic Readings*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2006. 485 p.
8. Krings H.P. Translation problems and translation strategies of advanced German learners of French. In J. House, & S. Blum-Kulka Eds., *Interlingual and intercultural communication*. Tübingen: Gunter Narr, 1986.
9. Lakoff G. *Don't think of an elephant. Know your values and frame the debate*. White River Junction, 2004.
10. Lakoff G. *Metaphors we live by* / G. Lakoff, M. Johnson. Chicago : Chicago University Press, 1980. 242 p.
11. Lakoff G. *The political mind. A cognitive scientist's guide to your brain and its politics*. New York, 2009.
12. Lakoff G. *Thinking points. Communicating our American values and vision*. New York, 2006.
13. Landtsheer Ch. *Function and the Language of Politics. A Linguistics Uses and Gratification Approach* // *Communication and Cognition*. 1991. Vol. 24. № 3/4.

14. Mandelblit N. The Cognitive View of Metaphor and its Implications for Translation Theory//Translation and meaning PART3. Maastricht, 1995.
15. Newmark P. A Textbook of Translation. Harlow: Pearson Education Limited, 2008.
16. Pratt M. L. Arts of the Contact Zone. Profession, 1991.
17. Аристотель. Об искусстве поэзии / Аристотель // Этика. Политика. Риторика. Поэтика. Категории. Минск: Литература, 1998. С. 1064–1112.
18. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. М. : Языки русской культуры, 1999. 326 с.
19. Балли Ш. Французская стилистика / Шарль Балли [пер. К. А Долинин]. М.: Изд-во иностр. лит., 1961. 394 с.
20. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику. М., 2007.
21. Будаев Э. В. Становление когнитивной теории метафоры / Э. В. Будаев // Лингвокультурология. 2007. Вып. 1. С. 16–32.
22. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского / Сочинения: В 2 т. М.: Мысль, 1991.
23. Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі: Матеріали VII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (Херсон, 12 квітня 2016 р.). Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2016. с.
24. Казакова Т.А. Практические основы перевода / Т. А. Казакова. СПб.: Союз, 2001. 320 с.
25. Князева, Е.Н. Основания синергетики. Человек конструирующий себя и свое будущее [Текст] / Е.Н. Князева, С.П. Курдюмов. М.: Либроком, 2011. 264 с.
26. Кобозева И.М. Семантические проблемы анализа политической метафоры // Вестник МГУ. Сер. 9. Филология. 2001. № 6. С. 132–149
27. Колесник Д.М. Концептуальное пространство авторской метафоры в творчестве А. Мердок: Дис. канд. филол. наук: 10.02.04. Черкассы, 1996. 260с.

28. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. М.: ЭТС. 2001. 424 с.
29. Комиссаров В.Н., Коралова А.Л. Практикум по переводу с английского языка на русский. М.: Высшая школа, 1990. 127 с.
30. Корнилов О.А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. М.: Изд-во МГУ, 1999. 341 с.
31. Красильникова Н.А. Метафорическая репрезентация лингвокультурологической категории “СВОИ–ЧУЖИЕ” в экологическом дискурсе США, России и Англии. Екатеринбург, 2005.
32. Лакофф Д., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живём: Пер. с англ. // Теория метафоры: Сборник. М.: Прогресс, 1990. С. 387–415.
33. Лакофф Дж. Лингвистические гештальты / Дж. Лакофф, М. Джонсон // Новое в зарубежной лингвистике. М. : Прогресс, 1980. С. 87–99.
34. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем // Язык и моделирование социального взаимодействия. М., 1987.
35. Минский М. Структура для представления знаний// Психология машинного зрения. М.: Мир, 1978.
36. Опарина Е.О. Концептуальная метафора // Метафора в языке и тексте. М.: Наука, 1988. С. 65–77.
37. Ортега-и-Гассет, Х. Две великие метафоры / Хосе Ортега-и-Гассет // Теория метафоры: Сб.: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / Вступ. ст. и сост. Н. Д. Арутюновой; Общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. М.: Прогресс, 1990. С.68–82.
38. Пименова, М. В. Этногерменевтика языковой наивной картины внутреннего мира человека: монография / М. В. Пименова. – Кемерово: Кузбасс. вуз. издат; Landau: Verlag Empirische Pädagogik, 1999. 262 с.
39. Попова З.Д., Стернин И.А. Язык и национальная картина мира. Воронеж, 2007.
40. Рецкер, Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. М. : Междунар. отношения, 1982. 247 с.



41. Степаненко А.В. Лингвокогнитивные особенности функционирования метафоры в политическом дискурсе (на материале русского и немецкого языков): Автореф. дис. канд. филол. наук. М., 2002. 24 с.
42. Федоров, А. В. Основы общей теории перевода: лингвистические проблемы / А. В. Федоров. 4-е изд., перераб. и доп. М. : Высшая школа, 1983. 303 с.
43. Фердинан де Сосюр, Курс загальної лінгвістики / Пер. З фр. А. Корнійчук, К.Тищенко. К.: Основи, 1998. С.32.
44. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания: Пер. с англ. // Новое в зарубежной лингвистике. Вып.23. М.: Прогресс, 1988. С. 52-92
45. Ченки А. Современные когнитивные подходы к семантике: сходства и различия в теориях и целях // Вопросы языкознания. 1996. № 2. С. 68–78.
46. Чудинов А. П. Политическая лингвистика / Общие проблемы, метафора. Учеб. пособие. Екатеринбург, 2003. 194 с.
47. Чудинов, А. П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации. Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. Пед. ун-та, 2003. 116 с.
48. Чудинов, А. П. Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры (1991-2000) [Текст] : А.П.Чудинов // Вопросы когнитивной лингвистики. 2004. № 1. 105с.
49. Шахнарович А.М. К проблеме понимания метафоры. М., 1988. С.108–118.
50. Шейгал, Е. И. Семиотика политического дискурса / Е. И. Шейгал. М. : Гнозис, 2004. 324 с.
51. Шкондин М.В. Информация и структура периодической печати. Очерки теории и практики. М.: Мысль, 1991. 310 с.
52. Ясинецька О.А. Переклад метафори як мовна репрезентація концептуальних картин світу. URL:[http://visnyk.sumdu.edu.ua/archive/2010/Fil\\_1\\_2010/10yoakks.pdf](http://visnyk.sumdu.edu.ua/archive/2010/Fil_1_2010/10yoakks.pdf)

### Довідкова література

53. Longman Advanced American Dictionary Online. URL: <http://www.ldoceonline.com/>
54. Oxford Advanced Learner's Dictionary / A. S. Hornby. Oxford University Press, 2000. 5th Ed. P. 23.
55. The Wordsworth Thesaurus. – Hertfordshire: Wordsworth Editions Ltd., 1993. P. 11.
56. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Лингвистический энциклопедический словарь / Н. Д. Арутюнова. М. : Сов. Энциклопедия, 1990.
57. Керлот Х. Э. Словарь символов / Х. Э. Керлот. М. : REFL-book, 1994. 608 с.
58. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина / под общ. ред. Е. С. Кубряковой. М. : МГУ, 1996. 245 с.
59. Трессидер Дж. Словарь символов / Дж. Трессидер; пер. с англ. С. Палько. М. : Фаир – Пресс, 1999. 448 с.
60. Энциклопедия символов, знаков, эмблем / сост. В. Андреева и др. М.: Локид, Миф, 2004. 576 с.

## СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

(KP) — The Kyiv Post. URL: <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/exclusive>

(BN) — BBC News, 2020. URL: <https://www.bbc.com/news/world>

(NYT) — The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com/>

(RL) — Radio Liberty. URL: <https://www.rferl.org/Russia>

## ДОДАТКИ

Мовні засоби на позначення концепту КРИЗА та їх відтворення в українському перекладі

№	Текст оригіналу	Текст перекладу
1.	<i>Already <u>frustrated at the deplorable conditions</u>, inhabitants' anger was compounded by coronavirus <u>lockdown restrictions</u>. (NYT: URL)</i>	Жителі уже були розчаровані жалюгідними умовами, а тепер їх гнів посилювався через локдаун у зв'язку з пандемією коронавірусу. (переклад наш—Д.М.)
2.	<i>The camp's inhabitants had for years resented the <u>squalid conditions</u> and the endless delays in <u>resolving their fates</u>. (NYT: URL)</i>	<u>Мігранти роками були незадоволені</u> жалюгідними умовами та нескінченними затримками у вирішенні їхньої долі.
3.	<i>The combination proved <u>explosive, pushing frustrations over a tipping point this week</u>,</i>	Ця комбінація виявилася вибухонебезпечною, що стало переломним моментом цього тижня,

	<p><i>when some camp residents burned down the Moria camp during <u>a protest</u> over their <u>quarantine</u>, a desperate act that has challenged Europe's leaders once again to come up with a lasting solution to the <u>migration crisis</u>. (NYT: URL)</i></p>	<p>коли мігранти спалили табір Морія під час акції протесту проти їхнього карантину – це був відчайдушний вчинок, який знову кинув виклик європейським лідерам нарешті вирішити проблему міграційної кризи.</p>
4.	<p><i>Overnight, with the election less than two months away, a historic economic crisis transformed America's presidential race, <u>testing both candidates on who best could lead the nation to recovery</u>. (NYT: URL)</i></p>	<p>За одну ніч, після виборів, що пройшли менше як два місяці тому, економічна криза перетворила американську президентську гонку, перевібивши обох кандидатів на те, хто найкраще допоможе нації одужати.</p>
5.	<p><i>With its <u>staggering death toll</u>, <u>surging unemployment and economic devastation</u>, the Covid-19 crisis confronting the nation today is far more <u>cataclysmic than the 2008 meltdown</u>. (NYT: URL)</i></p>	<p>Криза, спричинена пандемією Covid-19, з яким сьогодні стикається нація, є набагато більш катаклізмом, ніж криза 2008 року, з її величезною смертністю, зростанням рівня безробіття та економічними руйнуваннями.</p>

6.	<p><i>After the Lehman <u>bankruptcy</u> on Sept. 15, over the <u>crush</u> of the next 14 days, Mr. McCain and Mr. Obama were forced to respond to a crisis in real time. (NYT: URL)</i></p>	<p>Після банкрутства інвестиційного банку Lehman Brothers 15 вересня, протягом наступних 14 днів, містер Маккейн та містер Обама були змушені реагувати на кризу в режимі реального часу.</p>
7.	<p><i>It involved a complex unraveling on Wall Street, the <u>anxieties</u> of millions of Americans seeing <u>huge losses</u> in their retirement accounts, and the polarized politics of the White House and Capitol Hill. (NYT: URL)</i></p>	<p>Це передбачало складне розгалуження на Уолл-стріт, тривоги мільйонів американців, які бачили величезні втрати на своїх пенсійних рахунках, і поляризовану політику Білого дому та Капітолійського пагорба.</p>
8.	<p><i>They reached a <u>boiling point</u> in recent days when the authorities placed the entire camp under a medical <u>lockdown</u> after at least 35 residents tested positive for the coronavirus. (NYT: URL)</i></p>	<p>Вони досягли точки кипіння в останні дні, коли влада оголосила про локдаун для всіх жителів табору після того, як принаймні у 35 його жителів виявили позитивний результат на коронавірус.</p>
9.	<p><i><u>Thousands of protesters</u> have taken to the streets over various <u>issues</u>: the prospect of</i></p>	<p>Тисячі протестуючих вийшли на вулиці через різні проблеми: продаж землі</p>

	<i>agricultural land sales, relations with Russia, the National Bank of Ukraine and other issues. (KP: URL)</i>	сільськогосподарського призначення, відносини з Росією, Національний банк України та інше.
10.	<i>So far, the <u>protests</u> do not seem to pose a <u>serious threat</u> to President Volodymyr Zelensky's administration. (KP: URL)</i>	Поки що протести не загрожують серйозно адміністрації президента Володимира Зеленського.
11.	<i>Ukraine's <u>unreformed, corrupt and politically dependent</u> judiciary is notorious for making absurd rulings, using <u>shady schemes</u> and routinely <u>violating the law and common sense</u>. (KP: URL)</i>	Нереформована, корумпована та політично залежна судова система України відома тим, що приймає абсурдні рішення, використовуючи тіньові схеми та регулярно порушуючи закон та здоровий глузд.
12.	<i>Late last year, a third of companies cited labor shortages as being one of the key factors <u>limiting production</u>, according to business surveys. (KP: URL)</i>	Наприкінці минулого року, згідно з бізнес опитуваннями, третина компаній назвала дефіцит робочої сили одним із ключових факторів, що обмежує виробництво.

13.	<i>As access to asylum became increasingly slow and restricted, aid groups recorded a spike in <u>suicide attempts</u> among residents of Moria, amid what doctors termed a mental health crisis at the camp. (NYT: URL)</i>	Оскільки доступ до притулку ставав дедалі повільнішим і обмеженим, групи допомоги зафіксували сплеск спроб самогубств серед жителів Морії, що лікарі назвали кризою психічного здоров'я в таборі.
14.	<i>Ukraine ranks 12th in the world in terms of <u>population decline</u>, according to World Bank data. (KP: URL)</i>	За даними Світового банку, Україна посідає 12 місце у світі за скороченням населення.
15.	<i>As a result, the Pension Fund needs constant additional <u>contributions from the state budget</u>. (KP: URL)</i>	Як результат, Пенсійний фонд потребує постійних додаткових внесків з державного бюджету.
16.	<i>Not only does <u>labor migration</u> affect the quantity and quality of labor resources and labor productivity in Ukraine, but also it makes our economy heavily dependent on remittances. (KP: URL)</i>	Міграція робочої сили не тільки впливає на кількість та якість трудових ресурсів та продуктивність праці в Україні, але й робить нашу економіку сильно залежною від грошових переказів.



17.	<p><i>The author addresses the questions of Ukraine's <u>political instability, widely spread corruption, and malfunctioning constitutional order standing in the way of progressive reforms and Ukraine's attempts to be fully recognized as a European state.</u> (KP: URL)</i></p>	<p>Автор звертається до питань політичної нестабільності України, широко розповсюдженої корупції та неправильного конституційного ладу, що перешкоджає прогресивним реформам та спробам України бути повністю визнаною європейською державою.</p>
18.	<p><i>Like many countries with colder climates, Ukraine has experienced <u>abnormally warm and snowless winters due to climate change caused by humans.</u> (KP: URL)</i></p>	<p>Як і в багатьох країнах з більш холодним кліматом, в Україні спостерігалася аномально тепла і безсніжна зима через кліматичні зміни, спричинені людиною.</p>
19.	<p><i>Emerging markets and developing countries have about \$11 trillion in <u>external debt</u> and about \$3.9 trillion in debt service due in 2020.</i> (KP: URL)</p>	<p>Ринки та країни, що розвиваються, мають близько 11 трильйонів доларів зовнішнього боргу та близько 3,9 трильйонів доларів за обслуговування боргу до 2020 року.</p>
20.	<p><i>Those who <u>are hit hardest</u> are low-income families, service workers, manual laborers,</i></p>	<p>Найбільше постраждали сім'ї з низьким рівнем доходу, працівники сфери обслуговування, люди, які</p>

	<i>creative class professionals, the elderly and the disabled. (KP: URL)</i>	працюють фізично, працівники держслужб, люди похилого віку та з обмеженими можливостями.
21.	<i>According to the International Labor Organization, 5 to 25 million people might end up <u>unemployed</u> as a result of the <u>pandemic's impact on the global economy</u>. (KP: URL)</i>	За даними Міжнародної організації праці, в результаті впливу пандемії на світову економіку від 5 до 25 мільйонів людей можуть опинитися безробітними.
22.	<i>The <u>worst-case scenario</u> stands to overshadow the <u>unemployment</u> caused by the 2008 economic crisis, which cost 22 million jobs. (KP: URL)</i>	Найгірший сценарій може затьмарити безробіття, спричинене економічною кризою 2008 року, яка коштувала 22 мільйони робочих місць.
23.	<i>While <u>climate change</u> is increasingly viewed as a <u>global emergency</u>, its perils have largely been downplayed in Ukraine. (KP: URL)</i>	Хоча зміна клімату все частіше розглядається як глобальна надзвичайна ситуація, її небезпека в основному применшена в Україні.
24.	<i>At least 28,000 more people have died during the <u>coronavirus pandemic</u> over the last month than official <u>COVID-19 death counts report</u>, a review of <u>mortality data in 11 countries</u> shows — providing a clearer, if</i>	Щонайменше на 28 000 людей більше загинуло під час пандемії коронавірусу за останній місяць, ніж повідомляє офіційний звіт про підрахунок смертності від COVID-19. Це показує огляд даних про смертність в 11 країнах, що дає більш

	<i>still incomplete, picture of the toll of the crisis. (KP: URL)</i>	чітку, але все ще неповну картину жертв кризи.
25.	<i>“An initial assessment of the impact of COVID-19 on the global world of work says the effects will be far-reaching, pushing millions of people into <u>unemployment</u>, <u>underemployment and working poverty</u>,” according to the ILO report. "(KP: URL)</i>	Первинна оцінка впливу COVID-19 на світовий світ праці свідчить про те, що наслідки будуть далекосяжними, та штовхнуть мільйони людей до безробіття, неповної зайнятості та бідності", - йдеться у звіті МОП.
26.	<i>Hoti said there had been an unprecedented campaign against the United States, adding that <u>anti-Americanism</u> had been what he called <u>the greatest damage</u> that has happened to Kosovo in 30 years of efforts for freedom and independence. (RL: URL)</i>	Хоті заявив, що це була безпрецедентна кампанія проти Сполучених Штатів, додавши, що антиамериканізм став найбільшою шкодою для Косово за останні 30 років боротьби за свободу та незалежність.
27.	<i><u>The dire situation</u> has prompted some Russian experts to call on Moscow to allow tens of thousands of migrant workers to enter Russia despite the <u>lockdown</u> in order to save the harvests. (RL: URL)</i>	Сумна перспектива спонукала деяких російських експертів закликати Москву дозволити десяткам тисяч трудових мігрантів в'їхати до Росії, незважаючи на блокування, з метою збереження врожаю.
28.	<i>The <u>coronavirus pandemic</u> has left millions of people in Central</i>	Мільйони людей у Центральній Азії через пандемію коронавірусу

	<i>Asia <u>dependent on remittances from family members working in Russia facing extreme financial hardship and an uncertain future.</u> (RL: URL)</i>	залежать від грошових переказів членів родини, що працюють у Росії, та стикаються з надзвичайними фінансовими труднощами та невизначеним майбутнім.
29.	<i>Over 2,000 people joined the <u>climate strike in Kyiv last September, demanding the government take action to cut emissions.</u> (KP: URL)</i>	Понад 2000 людей долучились до кліматичного страйку в Києві у вересні минулого року, вимагаючи від уряду вжити заходів щодо скорочення викидів.
30.	<i>Venezuela, once South America's top oil producer, is <u>suffering from a gasoline shortage amid a deep economic crisis.</u> (RL: URL)</i>	Венесуела, колись найбільший виробник нафти в Південній Америці, страждає від нестачі бензину на тлі глибокої економічної кризи.
31.	<i>We also see an intention to create a <u>toxic atmosphere around Russian-Cuban cooperation, to scare away investors, and in fact impose an energy blockade on the island.</u> (RL: URL)</i>	Ми також бачимо намір створити токсичну атмосферу навколо російсько-кубинської співпраці, відлякати інвесторів і фактично ввести енергетичну блокаду на острові.
32.	<i>India has also deployed thousands of additional troops to the region, <u>raising concerns of further armed conflict.</u> (RL:</i>	Індія також розмістила в регіоні тисячі додаткових військових підрозділів і цим викликала занепокоєння щодо подальшого

	URL)	збройного конфлікту.
33.	<i>The Syrian Observatory for Human Rights said at least eight of the <u>victims</u> were civilians, and <u>two victims were killed in artillery strikes</u> on the city of Qamishli. (RL: URL)</i>	Сирійський центр моніторингу за дотриманням прав людини заявив, що принаймні вісім жертв були цивільними особами, а дві жертви були вбиті в результаті артилерійських ударів по місту Камішлі.
34.	<i>It is important to avoid actions that may further <u>destabilize</u> the region, <u>escalate tensions</u>, and cause more <u>human suffering</u>. (RL: URL)</i>	Важливо уникати дій, які можуть ще більше дестабілізувати регіон, посилити напруженість та спричинити більше людських страждань.
35.	<i>The Kurdish-led civilian administration in northeastern Syria warned on October 9 of a "<u>humanitarian catastrophe</u>" in northern Syria if hostilities break out, while Russian President Vladimir Putin urged Erdogan in a telephone call to "think carefully" before <u>launching an offensive</u> in Syria. (RL: URL)</i>	Цивільна адміністрація під керівництвом курдів на північному сході Сирії попереджала 9 жовтня про "гуманітарну катастрофу" на півночі Сирії, якщо почнуться військові дії, тоді як президент Росії Володимир Путін закликав Ердогана в телефонному дзвінку "добре подумати" перед початком наступу в Сирії.
36.	<i>Reports quoted the Pentagon as saying Turkey's actions "<u>risk serious consequences</u>." (RL: URL)</i>	Звіти цитують слова Міністерства оборони США про те, що дії Туреччини «призведуть до серйозних наслідків».

37.	<i>Six countries accounted for 80.6 million people whose lives have been <u>devastated by conflict, displacement, or natural hazards</u>. (RL: URL)</i>	У шести країнах нарахували 80,6 мільйонів людей, життя яких зруйновано конфліктами, переселеннями або природними лихами.
38.	<i>War-torn Yemen and Syria had the highest numbers of <u>people in need</u>. (RL: URL)</i>	У скалічених війною Ємені та Сирії найбільше людей, які потребують допомоги.
39.	<i>The now-established pattern of <u>recurrent, protracted, and complex crises</u> disproportionately affects the <u>poorest people</u> and further entrenches poverty, particularly in politically and environmentally <u>fragile</u> contexts. (RL: URL)</i>	Модель періодичних, затяжних та складних криз, що стали звичним явищем, непропорційно зачіпає найбідніші верстви населення і ще більше закріплює бідність, особливо в політично та екологічно нестабільному контексті
40.	<i><u>War, drought, and food insecurity</u> has adversely affected more than 10 million people in Afghanistan. (RL: URL)</i>	Війна, посуха та проблеми з продовольством негативно вплинули на понад 10 мільйонів людей в Афганістані.
41.	<i>In the clip, which was posted to YouTube on September 30, four doctors from the institute decry falling salaries and alleged <u>intimidation</u> on the part of management, and paint a picture of a health-care center that has</i>	У ролику, який був опублікований на YouTube 30 вересня, четверо лікарів інституту засуджують зниження заробітної плати та залякування з боку керівництва та розповідають, що медичний центр серйозно занепав.

	<i><u>fallen into serious disrepair.</u></i> (RL: URL)	
42.	<i>The UN chief also told world leaders that the planet was facing a climate crisis, <u>spreading terrorism, "exploding" inequality, and "the alarming possibility" of a conflict in the Persian Gulf.</u></i> (RL: URL)	Глава ООН також заявив світовим лідерам, що планета стикається з кліматичною кризою, поширюється тероризм, стає гострішою проблема нерівності та "викликає тривогу можливість" конфлікту в Перській затоці.
43.	<i>Ghani and Abdullah's weak and unwieldy national-unity government (NUG) has proved unable to <u>curb soaring violence, alleviate entrenched poverty, or tackle rampant government corruption</u> since coming to power.</i> (RL: URL)	Слабкий і невмілий уряд національної єдності Гані та Абдулли виявився нездатним приборкати бурхливе насильство, пом'якшити вкорінену бідність або подолати розгул урядової корупції з моменту приходу до влади.
44.	<i>Under their watch, ethnic <u>tensions and political infighting</u> have spiraled while <u>unemployment and militant violence</u> have soared.</i> (RL: URL)	Під їхнім наглядом етнічна напруженість та політичні сутички зросли, в той же час набрали обертів безробіття та насильство по відношенню до мирного населення.
45.	<i>Washington has said it does not want <u>armed conflict</u> with Iran but that all options remain on the table, including war, in <u>retaliation</u> for Tehran's alleged</i>	США заявили, що не хочуть збройного конфлікту з Іраном, але будь-який розвиток подій можливий, всі варіанти, включаючи війну, як помсту за передбачувану

	<i>involvement in the <u>attack</u>. (RL: URL)</i>	причетність Тегерану до нападу.
46.	<i>Student-led <u>demonstrations</u> in Iran may pose an even larger <u>threat</u> to the authorities than the <u>nationwide demonstrations</u> in November over gasoline price hikes, analysts say. (RL: URL)</i>	Демонстрації під керівництвом студентів в Ірані можуть представляти ще більшу загрозу для влади, ніж загальнонаціональні демонстрації в листопаді через підвищення цін на бензин, вважають аналітики.
47.	<i>Iran has been rocked for months by a string of <u>anti-government protests</u>, fueled by <u>misrule</u> and a <u>spiraling economic crisis</u>, provoking <u>deadly state crackdowns</u> in which <u>demonstrators have been killed and jailed</u>. (RL: URL)</i>	Протягом місяців Іран був вражений низкою антиурядових акцій протесту, спричинених через безладдя та спіралеподібною економічною кризою, що спровокувало репресії в державі, в результаті яких демонстрантів ув'язнювали і вбивали.
48.	<i>The crisis <u>erupted</u> on January 9, when <u>hundreds of protesters</u> descended on the building that housed Khajimba's administration as the territory's highest court resumed hearings on an appeal of the results of the second round of the "presidential" election held in September. (RL: URL)</i>	Криза вибухнула 9 січня, коли сотні мітингуючих оточили будівлю, в якій розміщувалася адміністрація Хаджимби, тоді суд відновив слухання за апеляцією щодо результатів другого туру "президентських" виборів, що відбулися у вересні.



49.	<p><i>Parliament on January 15 approved Dimitrov by 111 votes to 96 against as the <u>water crisis</u> in and around the western town of Pernik has affected about 100,000 people for months and led to <u>anti-government protests</u>.</i> (RL: URL)</p>	<p>Парламент 15 січня схвалив Димитрова 111 голосами проти 96 проти, оскільки водна криза в місті Перник і його околицях протягом місяців торкнулася близько 100 000 людей і призвела до антиурядових протестів.</p>
50.	<p><i>The crisis in the breakaway Georgian region <u>erupted</u> on January 9, when <u>demonstrators stormed the Sukhumi building</u> housing Khajimba's administration, asserting the September election that he won was <u>fraudulent</u>.</i> (RL: URL)</p>	<p>Криза в відокремленому грузинському регіоні вибухнула 9 січня, коли демонстранти увірвались у будівлю Сухумі, в якій знаходилася адміністрація Хаджимби, заявивши, що вересневі вибори, на яких він переміг, були сфальсифіковані.</p>
51.	<p><i>Now in its 19th day, Belarus's political crisis has slipped toward a potentially more <u>dangerous phase</u> with President Vladimir Putin signaling the possibility of deploying a Russian <u>security force</u> to help buttress Alyaksandr Lukashenka's <u>grip on power</u>.</i> (BN: URL)</p>	<p>Зараз, на 19-й день політична криза в Білорусі наблизилася до потенційно більш небезпечної фази, адже президент Володимир Путін сигналізував про можливість задіяння російських силових структур, аби підтримати владу Олександра Лукашенко.</p>
52.	<p><i>Russia has been excluded from what was previously known as</i></p>	<p>З моменту анексії Криму минулого року Росія була виключена з</p>

	<i>the G8, since the <u>annexation of Crimea last year</u>. (BN: URL)</i>	організації, що раніше було відома як "Велика вісімка".
53.	<i>Foreign direct investment to Ukraine fall by \$2.37 bln in 2015 due to hryvnia <u>devaluation</u>, largest growth seen from Russia. (RL: URL)</i>	Прямі іноземні інвестиції в Україну в 2015 році зменшились на 2,37 млрд доларів через знецінення гривні - зараз найбільше зростання інвестицій спостерігається з боку Росії.
54.	<i><u>The dollar rate in Ukraine has increased three-fold since 2014</u>, while Ukraine's hryvnia has <u>devalued</u> because of the <u>annexation of Crimea and the occupation of Ukraine's industrial part</u>. (RL: URL)</i>	З 2014 року курс долара в Україні зріс утричі, тоді як гривня знецінилася через анексію Криму та окупацію промислової частини України.
55.	<i>Restoration of water supply to Crimea would be possible only in the context of the <u>occupied peninsula's de-occupation</u>, says Ukrainian foreign minister Dmytro Kuleba. (RL: URL)</i>	Відновлення водопостачання Криму було б можливим лише в умовах деокупації півострова, говорить міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба.
56.	<i>Russia's <u>annexation of Ukraine's Crimea region in March 2014</u> led to a <u>serious rift</u> between Moscow and the West and its subsequent turn toward its eastern neighbor. (RL: URL)</i>	Анексія Росією Криму у березні 2014 року призвела до серйозного розриву між Москвою та Заходом та стала результатом повороту Росії до свого східного сусіда.
57.	<i>The EU sanctions were first</i>	Санкції ЄС вперше були введені у

	<i>imposed in 2014 in response to Russia's <u>annexation of Ukraine's Crimean Peninsula and Moscow's fomenting of conflict in eastern Ukraine.</u> (RL: URL)</i>	2014 році у відповідь на анексію Росією Кримського півострова та розпалювання Москвою конфлікту на сході України.
58.	<i>Independent opinions polls conducted before the crisis show that an overwhelming majority of Russians opposed Russian meddling in Ukrainian politics as well as a possible <u>military intervention in the country.</u> (RL: URL)</i>	Незалежні опитування громадської думки, проведені до кризи, показують, що переважна більшість росіян виступала проти втручання Росії в українську політику, а також проти можливого військового втручання в країну.
59.	<i>Indeed, Azerbaijan's government has a long history of using its <u>criminal justice system to silence political rivals and journalists who criticize the corruption that has enriched Aliyev's relatives and inner circle of allies.</u> (RL: URL)</i>	Справді, уряд Азербайджану має давню історію використання системи кримінального судочинства для усунення політичних суперників та журналістів, які критикують корупцію, яка збагатила родичів Алієва та найближче оточення його союзників.
60.	<i>In an action widely seen as an attempt to <u>eliminate pro-democracy advocates and political rivals once and for all, as many as 120 opposition figures and supporters have been rounded up in the past two weeks</u></i>	Під час акції, яка широко розглядається як спроба раз і назавжди ліквідувати прихильників демократії та політичних суперників, протягом останніх двох тижнів служби безпеки Алієва забрали під варту близько 120 діячів опозиції та

	<i>by Aliyev's security services.</i> (RL: URL)	прихильників.
61.	<i>Years after the <u>Syrian refugee crisis</u> subsided, asylum seekers from other nations face even <u>higher obstacles</u> to enter Europe, which is more ambivalent about accepting them than ever.</i> (NYT: URL)	Через роки після того, як сирійська криза біженців стихла, шукачі притулку з інших країн стикаються із ще <u>складнішими</u> перешкодами для проникнення в Європу, що сприймається як ніколи неоднозначно.
62.	<i>Speaking on September 22 at a summit in New York on the <u>species crisis</u>, UN Secretary-General Ban Ki-moon cautioned that biological diversity is closely linked to the world economy.</i> (RL: URL)	22 вересня у Нью-Йорку на саміті, який був присвячений проблемі зникнення видів, Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун застеріг ,що біологічне різноманіття тісно пов'язане зі світовою економікою.
63.	<i>The annual economic cost of <u>environmental degradation and biodiversity loss</u> is estimated at trillions of dollars — equivalent to as much as 10 percent of global gross domestic product.</i> (RL: URL)	Щорічні економічні втрати через погіршення стану навколишнього середовища та втрату біорізноманіття оцінюються у трильйони доларів, що еквівалентно 10% світового валового внутрішнього продукту.
64.	<i>A key task facing the 8,000 delegates is to hammer out a set of strategic goals to prevent the</i>	Ключовим завданням, яке стоїть перед 8000 делегатами, є формування стратегічних цілей для запобігання

	<i>further loss of species over the next 10 years. (RL: URL)</i>	подальшим втратам видів протягом наступних 10 років.
65.	<i>Delegates from 193 nations have opened a UN meeting in Japan to discuss how to address Earth's <u>dramatic loss of animal and plant species</u>. (RL: URL)</i>	У Японії делегати 193 країн відкрили засідання ООН, на якому обговорили шляхи боротьби з різкими втратами різних видів тварин і рослин.
66.	<i>Almost two-thirds of Afghan children have been impacted by the <u>ongoing conflict in the war-racked country</u>, the British-based Save the Children charity says. (RL: URL)</i>	Майже дві третини афганських дітей постраждали від триваючого конфлікту в охопленій війною країні, повідомляє британська благодійна організація "Врятуємо дітей".
67.	<i>But with more people out of work or making <u>less money</u> because of the <u>lockdown</u>, there is a <u>worry of widespread discontent leading people to reject the lockdown and return to their jobs</u>. (RL: URL)</i>	Але коли більше людей залишаються без роботи або заробляють менше грошей через локдаун, виникає хвилювання через широке невдоволення, яке змушує людей ігнорувати обмеження та повернутися на свою роботу.
68.	<i>There are three major factors that make Pakistan's <u>lockdown difficult to enforce</u> — a <u>strained economy with a large number of people living in poverty</u>, the <u>strong social ties and traditions in the country</u>, and the <u>devout religious beliefs in large</u></i>	Локдаун у Пакистані ускладнюють три основних фактори: напружена економіка з великою кількістю людей, що живуть у злиднях, міцні соціальні зв'язки та традиції в країні та віддані релігійні вірування великої частини населення.

	<i>segments of the population. (RL: URL)</i>	
69.	<i>Pakistan has already been in <u>lockdown</u> for three weeks, prompting warnings that a prolonged <u>economic halt</u> could push half of the country's population into <u>poverty</u>. (RL: URL)</i>	З'явилися попередження щодо того, що тривала зупинка економіки штовхне пів країни в злидні, адже у Пакистані вже 3 тижні локдаун.
70.	<i>There are an estimated 4,000 <u>migrants stranded in Serbia</u>, one of the main transit routes through the Balkans for people <u>fleeing wars and poverty</u>. (RL: URL)</i>	Сербія є одним з основних транзитних шляхів через Балкани для людей, які рятуються від воєн та бідності і зараз тут застрягло приблизно 4000 мігрантів.
71.	<i>For the next 10 years we will most likely live in a period of <u>depopulation</u>—that is, a contraction of the population driven by natural <u>decrease</u>. (RL: URL)</i>	Цілком імовірно що наступні 10 років ознаменуються періодом депопуляції—тобто природного скорочення населення.
72.	<i>The Russian Defense Ministry called it a “shortsighted” step that will lead to more regional <u>turmoil</u>. (RL: URL)</i>	Міністерство оборони Росії назвало це "недалеким" кроком, який призведе до нових регіональних негараздів.
73.	<i>But a <u>crisis of legitimacy</u> — the <u>most serious</u> since the 2009</i>	Але криза легітимності - найсерйозніша з часів репресій

	<i>crackdown on peaceful protesters challenging a disputed presidential election -- could lead to a lower turnout than usual that would <u>damage</u> the clerical establishment even further. (RL: URL)</i>	мирних протестуючих у 2009 році, які кидали виклик спірним президентським виборам - може призвести до нижчої явки, ніж зазвичай, що ще більше зашкодить представникам клерикальних установ.
74.	<i>Russia was dealing with an <u>inflation rate</u> of more than 85 percent after the financial crisis in 1998. (RL: URL)</i>	Після фінансової кризи 1998 року Росія стикалася з рівнем інфляції понад 85 відсотків.
75.	<i>The prime minister has warned that the <u>coronavirus</u> crisis will get worse before it gets better, in a letter being sent to every UK household. (RL: URL)</i>	Прем'єр-міністр Великобританії надіслав лист у кожен дім з попередженням про те, що криза коронавірусу поки що буде загострюватися.
76.	<i>Signs of a midlife crisis can range from <u>mild to severe</u>, including: <u>Exhaustion, boredom, or discontentment with life or with a lifestyle</u> (including people and things) that previously provided fulfillment. (RL: URL)</i>	Ознаки кризи середнього віку можуть варіюватися від легких до важких, включаючи: виснаження, нудьгу чи невдоволення життям чи способом життя (включаючи людей та речі), які раніше влаштовували.
77.	<i>The country's 2020 budget is expected to <u>be hit hard</u>, with a <u>sharp decline</u> in revenues and <u>large emergency</u> spending, the</i>	Очікується, що бюджет країни на 2020 рік сильно постраждає через різке зниження доходів та великі незаплановані витрати, заявив МВФ.

	<i>IMF said. (RL: URL)</i>	
78.	<i>Russia came to Venezuela's rescue last year with a <u>debt restructuring deal</u> after the country was driven to the verge of <u>default by falling oil prices</u> and <u>tough sanctions</u> imposed by the United States to counter what Washington sees as Maduro's <u>increasingly autocratic grip</u> on his nation. (RL: URL)</i>	Росія допомогла Венесуелі минулого року угодою про реструктуризацію боргу після того, як країна досягнула межі дефолту через падіння цін на нафту та жорсткі санкції, введені США для протидії тому, що Вашингтон вважає диктаторським тиском Мадуро на свою націю.
79.	<i>Turkmen officials hope the \$1.7 billion project, whose opening was formally marked on June 28, will ease the <u>country's fuel shortages</u>. (RL: URL)</i>	Туркменські чиновники сподіваються, що проект на 1,7 мільярда доларів, відкриття якого було офіційно відзначено 28 червня, полегшить наслідки дефіциту палива в країні.
80.	<i>The move comes amid <u>crippling U.S. sanctions</u> that have resulted in a <u>devastating decline</u> in Iran's oil income -- with Iranian President Hassan Rohani complaining earlier this week that Iran is experiencing its <u>most difficult times</u> since the 1979 <u>Islamic Revolution</u>. (RL: URL)</i>	Рух продовжується на тлі санкцій США, які покалічили економіку країни та призвели до руйнівного зниження доходів Ірану від нафти - на початку цього тижня президент Ірану Хасан Рохані скаржився, що Іран переживає найважчі часи з часів Ісламської революції 1979 року.
81.	<i>Rusal said the <u>sanctions</u> may result in technical <u>defaults</u> on</i>	Русал заявив, що санкції можуть призвести до технічних дефолтів за



	<i>some credit obligations and be "<u>materially adverse</u> to the business and prospects of the group," <u>casting a cloud over its future performance.</u> (RL: URL)</i>	деякими кредитними зобов'язаннями та "мати суттєві негативні наслідки для бізнесу ", затьмарюючи його майбутні результати.
82.	<i>"This is a <u>very big</u> crisis and it's not going to be sorted out without a <u>very massive deployment of resources,</u>" she said. (RL: URL)</i>	"Це дуже велика криза, і вона не буде подолана без дуже масштабного використання ресурсів", - сказала вона.
83.	<i>She added, though, that a "<u>sizable rebound</u>" was possible in 2021 -- "but only if we succeed with containing the virus everywhere and prevent liquidity problems from becoming a <u>solvency issue.</u>" (RL: URL)</i>	Однак вона додала, що в 2021 році можливий "значний відскок" - "але лише в тому випадку, якщо нам вдасться стримати вірус скрізь і не допустити, щоб проблеми з ліквідністю стали проблемою платоспроможності".
84.	<i>"It is now clear that we have entered a <u>recession as bad or worse</u> than in 2009," Georgieva said, adding that it will be "<u>quite deep.</u>" (RL: URL)</i>	"Зараз зрозуміло, що ми вступили в рецесію як погану чи навіть гіршу, ніж у 2009 році", - сказала Георгієва, додавши, що криза буде "досить глибокою".
85.	<i>A key <u>concern</u> about a <u>long-lasting impact</u> of the sudden stop of the world economy is the <u>risk of a wave of bankruptcies and layoffs</u> that not only can <u>undermine the recovery</u> but</i>	Основним занепокоєнням щодо довготривалого впливу раптової зупинки світової економіки є ризик хвилі банкрутств та звільнень, які не тільки можуть підірвати відновлення, але і зруйнувати структуру нашого

	<i>erode the fabric of our societies.</i> (RL: URL)	суспільства.
86.	<i>Without such assistance, as many as 20 regions face the <u>prospect of default.</u></i> (RL: URL)	З такою допомогою близько 20 регіонів не стикнуться з перспективою дефолту.
87.	<i>But Turkmenistan's government also appears to be employing a <u>default tactic</u> when faced with a crisis: Don't talk about it. There has been no official acknowledgement of this <u>freak storm</u> or its negative effects, and no <u>request for outside help.</u></i> (RL: URL)	Але уряд Туркменістану також використовує своєрідну тактику, стикаючись із кризою: не говорять про це. Не було офіційного підтвердження цього шторму чи його негативних наслідків, а також прохання про допомогу у інших країн.
88.	<i>However, the government expects that the <u>impact of the coronavirus</u> on global economies will <u>shrink Bulgaria's growth</u> by 3 percent this year and also <u>increase its budget deficit</u> by 3 percent.</i> (RL: URL)	Однак уряд очікує, що вплив коронавірусу на світові економіки зменшить зростання Болгарії цього року на 3 відсотки, а також збільшить дефіцит бюджету на 3 відсотки.
89.	<i>Iranians are <u>blasting</u> their government for rationing gas and greatly increasing its price, with many <u>concerned</u> that the move will lead to <u>inflation</u> and <u>greater hardship</u> in a country where so many people are</i>	Іранці підривають свій уряд за нормування газу та значно підвищують ціну на нього, причому багато хто стурбований тим, що цей крок призведе до інфляції та більших труднощів у країні, де так багато людей намагаються звести кінці з

	<i>struggling to <u>make ends meet</u>.</i> (RL: URL)	кінцями.
90.	<i>We are now in the <u>acute economic phase of a crisis that is unprecedented in modern times</u> — a <u>health crisis from the coronavirus pandemic</u>.</i> (RL: URL)	Зараз ми перебуваємо в гострій економічній фазі безпрецедентної в наш час кризи - кризи охорони здоров'я внаслідок пандемії коронавірусу.
91.	<i>Which new behaviors will stick after the <u>COVID-19 crisis ends</u>?</i> (RL: URL)	Які нові правила збережуться після подолання кризи пандемії коронавірусу?
92.	<i>International Monetary Fund (IMF) chief Kristalina Georgieva says the global economy has already <u>been thrust into a recession because of the coronavirus pandemic</u> and she urged countries to respond with <u>“very massive” spending programs to avoid a flood of bankruptcies and debt defaults in emerging markets</u>.</i> (RL: URL)	Керівник Міжнародного валютного фонду (МВФ) Кристаліна Георгієва каже, що світова економіка вже втиснута в рецесію через пандемію коронавірусу, і вона закликала країни запроваджувати багато програм витрат, щоб уникнути повені банкрутств та дефолтів на ринках, що розвиваються .
93.	<i>With Belarus facing a <u>shaky future</u> after a disputed election sparked a wave of <u>protests</u> and a <u>brutal crackdown</u> by <u>authoritarian President Alyaksandr Lukashenka's</u></i>	Поки Білорусь чекає невизначене майбутнє після того, як спірні вибори спричинили хвилю протестів та жорстоких репресій з боку уряду авторитарного президента Олександра Лукашенка, Росія, схоже,

	<i>government, Russia appears eager to keep the smaller country, a longtime ally, firmly in its orbit. (RL: URL)</i>	прагне утримати та контролювати свого давнього союзника.
94.	<i>Such <u>interference</u> has led to social and political <u>instability</u>, <u>civil strife</u>, <u>economic decline</u>, and <u>social cataclysms</u> in many countries. (RL: URL)</i>	Таке втручання призвело до соціальної та політичної нестабільності, громадянських протистоянь, занепаду економіки та соціальних катаклізмів у багатьох країнах.
95.	<i>Acknowledging that any minister is required to make political decisions, Usupashvili went on to affirm that "of course it was possible" to "investigate a criminal case without such <u>political cataclysms</u>." (RL: URL)</i>	Визнаючи, що будь-який міністр зобов'язаний приймати політичні рішення, Усупашвілі продовжував стверджувати, що "звичайно, можна було" розслідувати кримінальну справу без таких політичних катаклізмів".
96.	<i>One day earlier, however, he had warned in a statement that the "<u>political confrontation</u>" and "<u>crisis</u>" within the ruling coalition did pose a <u>threat</u> both to Georgia's Euro-Atlantic integration and to the smooth functioning of state bodies, in particular the <u>armed forces</u>. (RL: URL)</i>	Однак днем раніше він заявив у своїй заяві, що "політичне протистояння" та "криза" у правлячій коаліції справді становлять загрозу як для євроатлантичної інтеграції Грузії, так і для безперебійного функціонування державних органів, зокрема збройних сил.

97.	<p><i>The <u>pandemic's devastating effect</u>, combined with the continued <u>high levels of violence</u>, has brought one of the world's poorest countries <u>to the brink</u>, the office of the Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction (SIGAR) said in its quarterly report, warning that the country "is headed for a <u>humanitarian disaster</u>." (RL: URL)</i></p>	<p>Руйнівний ефект пандемії в поєднанні з високим рівнем насильства довели одну з найбідніших країн світу до повного занепаду, про що йдеться у щоквартальному звіті офісу Спеціального генерального інспектора з питань відновлення Афганістану (SIGAR), він попереджає, що країна " прямує до гуманітарної катастрофи ".</p>
98.	<p><i>The United Nations has warned of a <u>humanitarian catastrophe</u> as hundreds of thousands of <u>Syrian civilians flee the area</u>, most of them bound for Turkey. (RL: URL)</i></p>	<p>Організація Об'єднаних Націй попередила про гуманітарну катастрофу, оскільки сотні тисяч сирійських цивільних осіб покидають територію Сирії, і більшість із них прямує до Туреччини.</p>
99.	<p><i>Libya descended into <u>chaos and warfare</u> after the ouster of longtime ruler Muammar Gaddafi in 2011. (RL: URL)</i></p>	<p>Лівія впала в хаос і війну після смерті давнього правителя Муамара Каддафі в 2011 році.</p>
100.	<p><i>Russia's imports and exports grew steadily after Putin became president but experienced two <u>significant drops</u>: one in 2009 following the <u>global financial crisis</u> and the <u>Russia-Georgia</u></i></p>	<p>Економіка Росії постійно зростала після того, як Путін став президентом, але зазнала двох значних падінь: одне в 2009 році після світової фінансової кризи та російсько-грузинської війни, і інше в</p>

	<p><i><u>war and another one in 2015</u></i> <i><u>after Russia forcibly annexed</u></i> <i><u>Crimea a year earlier and faced</u></i> <i><u>harsh economic sanctions by the</u></i> <i>West. (RL: URL)</i></p>	<p>2015 році після того, як Росія примусово анексувала Крим роком раніше і зазнала жорстких економічних санкцій з боку Заходу.</p>
--	---	--

## SUMMARY

Our research paper concerns the research of the peculiarities of the concept of CRISIS in contemporary English newspaper discourse: its metaphorical embodiment, linguocognitive and translation-related aspects.

Translation is one of the most important types of language activities. The translation of newspaper texts is distinguished by extensive use of terminology related to economics and politics, abbreviations, clichéd constructions, repetitions, exclamations, phraseological lexical units, various verb forms, characterized by the presence of emotional vocabulary, socio-political vocabulary, logic, evaluation. Inaccuracies in translation or distortion of facts in the texts of this discourse can lead to serious consequences up to conflicts.

The relevance of the topic is that the concept of CRISIS, of course, is one of the most socially and culturally significant units of the conceptsphere of modern people. The crisis has become almost a constant phenomenon of modern life, so it is important to understand what place it occupies in the linguistic consciousness of modern human. The analysis of basic concepts provides an opportunity to understand the features of the conceptsphere as a whole, and thus to penetrate deeper into the linguistic consciousness, the picture of the world, to approach the understanding of mentality and, in part, national self-consciousness.

The topicality is determined by the general trend of modern linguistic and translation studies' research to study the problems of concept of CRISIS in contemporary English newspaper discourse in its metaphorical embodiment. The detection of the means of reflection of ideas of CRISIS in today's newspaper discourse and ways of their rendering in Ukrainian translations will contribute to a better understanding of the nature of this linguo-mental construct and patterns of its perception in contemporary media space.

The aim of the research is to study the features of the means of verbalization of the metaphorical embodiment of the concept of CRISIS in modern English discourse and ways to reproduce them in Ukrainian translation.

The realization of the given purpose is expressed in special objectives:

- to determine the theoretical foundations of the study of concepts and their types;
- to characterize the stylistic features of modern English-language newspaper discourse;
- to provide the definition of the concept of CRISIS and determine its structure;
- to describe the conceptual space of the referents of the CRISIS metaphors;
- to determine the frame structure of the CRISIS concept;
- to consider the semantic and structural features of language tools to denote the concept of CRISIS in newspaper discourse;
- to analyze the application of translation transformations of verbalization of the CRISIS concept.

The object of research is the means of metaphorical embodiment of the concept of CRISIS in newspaper discourse.

The subject of the research is the peculiarities of the means of verbalization of the concept of CRISIS in the modern English-language newspaper discourse and the ways of their reproduction in the Ukrainian translation.

The data sources of the research are 100 discursive contexts of metaphorical and non-metaphorical actualization of the researched concept of CRISIS, selected from modern English-language Internet publications.

The research methods were predetermined by the aim, objectives and the material that was analyzed:

- descriptive method, by which the use of a certain type of transformation was justified;
- method of transformational analysis, which is in a study of different types of transformations;
- comparative, which was used to compare lexical, grammatical and lexicogrammatical structures of the source text and the translated text;



— contextual-interpretive method clarified the specific meanings of lexical units in the original text and the translated text.

The scientific novelty of the research is determined by the fact that it comprehensively considers the linguistic means of verbalization of the concept of CRISIS in newspaper discourse and their reproduction in Ukrainian translation, also described the conceptual space of metaphors of crisis, frame structure of the concept and analysis of specific features of newspaper texts in economics and politics.

The practical value of the research is that this material can be used to update theoretical courses on a range of subjects, including: translation studies, comparative studies and linguistics. The research can be useful for both translators and philologists.

The researched concept of CRISIS is connected with economic, political and social spheres. The system of meanings of the concept of CRISIS in the modern language is very broad. The term of "crisis" means a change of state, aggravation of the situation, it can be argued that this concept has a negative connotation.

Translation analysis of language units to denote the concept of CRISIS allows us to conclude that the conceptual metaphor is an integral element of newspaper discourse in politics and economics. Research has shown that phrases with metaphors are constantly used in articles on political and economic topics. In cases where it is not possible to preserve metaphors, the translator should use a descriptive method, or compensate for the loss of metaphor in another way — introduce additional images into the text to enhance expression.